

Módszertani kézikönyv

Szociális farm indítása
és működtetése

Módszertani kézikönyv

Szociális farm indítása
és működtetése

ARCCHAD PROJEKT

*A*lternative *R*esponses to *C*limate *CH*ange *AD*aptation

Alternatív megoldási javaslatok kistermelőknek a klímaváltozás kihívásaira

A tanulmányt készítette:

Kislépték Egyesület

megbízásából

Szimbiózis Alapítvány

Jakubinyi László

2025.

ISBN 978-615-81673-5-2

Nyomdai munkák:

OOK-Press Kft., Veszprém

Felelős vezető: Szathmáry Attila

Jó szomszédok
a közös
jövőért

A kiadvány az Interreg VI-A IPA Magyarország–Szerbia Program keretében az ARCCHAD projekt (HUSRB/23R/11/008) megvalósításában készült.

Az ARCCHAD projekt a klímaváltozás miatt felmerülő problémákra innovatív, többszereplős megközelítést javasol. Célja, hogy alternatív megoldásokkal támogassa a kistermelőket, legyen szó akár modern technológiák megismertetéséről, tevékenységük diverzifikációjáról, együttműködő közösségek kialakításáról, vagy akár az érintettek szemléletformálásáról.

Ez a kiadvány nyitott kapu a szociális farmok világába, ahol a mezőgazdasági termelés, a közösségépítés és a társadalmi felelősségvállalás kéz a kézben jár. Egyszerre adnak esélyt az egyénnek és új lendületet a társadalomnak. Felhívás is egyben: merjünk Magyarországon is kezdeményezni, támogatni és létrehozni új szociális gazdaságokat, ahol munkahelyek mellett új remények születnek. Minden új szociális farmmal nemcsak földek élednek újjá, hanem közösségek és emberi sorsok is. Nemcsak zöldségek és gyümölcsök teremnek itt, hanem önbi-zalom, barátságok és emberi kapcsolatok is. Ez a szociális farm lényege.

A szociális farmok támogatása nem költség, hanem befektetés egy élhetőbb, erősebb és fenntarthatóbb Magyarország jövőjébe. A megfelelő szabályozási és finanszírozási háttérrel rövid idő alatt olyan kezdeményezések hálózata jöhet létre, amely egyszerre segíti a rászorulókat, erősíti a vidéket, és hozzájárul az ország fenntarthatósági céljaihoz.

Tartalomjegyzék

Bevezető – Problémák és megoldás	5
I. Fogalmak	6
I. 1. Mi a szociális farm?.....	6
I. 2. Ki lehet szociális farm szolgáltató?.....	7
II. Működési modellek	10
II. 1. A szociális farmok működésének céljai.....	10
II. 2. Szociális farmok magyarországi működése.....	11
III. Ki lehet tagja a Magyar Szociális Farm Szövetségnek?	20
IV. Szociális Farmok védjegyztetése	22
IV. 1. Szociális Farm Tanúsító Védjegy – Magyar modell.....	22
IV. 2. Útmutató a Szociális Farm Tanúsító Védjegy megszerzéséhez.....	24
IV. 3. Kritériumok, és bírálati szempontok a szociális farm védjegy tanúsításhoz.....	26
V. Útmutató szociális farm indításához	29
V. 1. Kalauz a szociális farm szervezéséhez:	30
V. 2. Döntési segédlet szociális farm szervezéséhez.....	37
V. 3. A tevékenység forgatókönyve (szociális farm működése)	39
V. 4. Konkrét bevételi „lábak” (diverzifikáció) – hogyan nézhet ki a portfólió:.....	48
V. 5. Működési keretek, amik stabilizálják a fenntarthatóságot.....	48
V. 6. Indító checklist egy magyar szociális farm számára.....	49
V. 7. Pénzügyi megfontolások.....	51
VI. Nemzetközi jó példák	53
VI. 1. Nemzetközi hálózatok.....	53
VI. 2. A szociális farmok célcsoportjai – nemzetközi kitekintés.....	54
VI. 3. Védjegyek Európában.....	55
VI. 4. Adaptációs lehetőségek.....	58
VII. Közös Agrárpolitika	59
VIII. Zárzó helyett	61

Bevezető – Problémák és megoldás

A mai társadalomban egyre több ember él elszigetelten, a támogató közösségek biztonsága nélkül. Ez különösen érinti az időseket, a fogyatékkal élőket, a hátrányos helyzetű családokat és mindazokat, akik a társadalom periferiájára szorultak.

A vidéki térségeinkben egyre több termőföld marad parlagon, a régi családi méretű, emberléptékű gazdaságok elhagyatottan állnak, és a mezőgazdasági erőforrások kihasználatlanok maradnak. Ez gyengíti a helyi gazdaságot, hozzájárul a falvak elöregedéséhez, a fiatalok elvándorlásához és a vidéki közösségek elszegényedéséhez. A társadalom függősége növekszik a globális, gyakran bizonytalan ellátási láncoktól.

A városi lakosság és a fiatal generációk eközben egyre inkább eltávolodnak a termelési folyamatoktól és a természettől. Ez a távolság csökkenti a helyben előállított alapanyagok megbecsülését, és gyengíti a kapcsolatot város és vidék között. A hagyományos tudás és értékek átadása egyre nehezebbé válik, a társadalmi kohézió pedig fokozatosan lazul.

A szociális farmok mindezekre a problémákra egyidejű megoldást kínálnak. Alternatívát nyújtanak a szociális intézmények számára, hiszen a célcsoporti tagok napközben aktívan bekapcsolódnak a gazdaság életébe. Ez a részvétel egyszerre lehet terápiás és munkajellegű, a mindennapi feladatokhoz való hozzájárulás pedig növeli az önbizalmat, erősíti a közösséghez tartozás érzését és értelmet ad a mindennapoknak. A szociális farm így a munkarehabilitáció fontos színtere is: a résztvevők állatok gondozásában, növénytermesztésben vagy élelmiszer-előállításban szereznek tapasztalatot, ami valódi, hasznos készségeket, felelősségérzetet és sikerélményt nyújt. Ez hozzájárul a társadalmi integrációhoz, és növeli a munkaerőpiaci esélyeket.

A szociális farmok emellett hidat teremtenek a városi és vidéki közösségek között. Lehetőséget adnak a városlakóknak – különösen a fiataloknak – arra, hogy testközelből ismerjék meg az élelmiszer-előállítás folyamatát, és saját élményen keresztül lássák, hogyan jut el az alapanyag az asztalig. Ezáltal tudatosabb fogyasztóvá válhatnak, jobban értékelhetik a helyben termelt élelmiszereket, és közelebb kerülhetnek a természethez.

Végül, a szociális farmok erősítik a helyi gazdaságot és a társadalmi vállalkozások működését. Rövid ellátási láncokban juttatják el az élelmiszert a fogyasztókhoz, csökkentik a külső függőséget, és fenntartható működési formát képviselnek. Gazdasági értéket teremtenek, ugyanakkor társadalmi célokat is szolgálnak, ezzel hozzájárulva a vidéki közösségek megújulásához, önfenntartó képességéhez és hosszú távú stabilitásához.

I. Fogalmak

I. 1. Mi a szociális farm?

A szociális farm olyan különleges gazdaság vagy közösségi tér, ahol a mezőgazdasági munka összekapcsolódik a társadalmi felelősségvállalással. Itt nemcsak **termelés folyik**, hanem **életet és esélyt adnak** olyan embereknek, akiknek nehezebb boldogulni a mindennapokban – legyen szó fogyatékossgal élőkről, idősekről, szenvedélybetegségből felépülőkről, vagy éppen fiatalokról, akik útkeresésben vannak. Magyarországon még kevesen hallottak erről, pedig Európa több országában már régóta bizonyítja erejét ez a kezdeményezés. A szociális farm nem csupán segít a rászorulóknak, hanem mindannyiunk számára értéket teremt: erősebb közösségeket, fenntarthatóbb életmódot és emberibb jövőt. Ez a kiadvány azoknak szól, akik szeretnének többet tudni erről az újszerű lehetőségről – és talán kedvet is kapnak ahhoz, hogy létrehozzanak ilyen farmot, hozzájárulva ahhoz, hogy Magyarországon is minél több ilyen szociális farm jöjjön létre.

2016-ban a magyarországi Szociális Farm Hálózat neves kutatók és szakemberek bevonásával, a nemzetközi trendeket is figyelembe véve, egy 300 oldalas tanulmány keretében megalkotta a mai napig elfogadott hazai definíciót:

„A SZOCIÁLIS FARM, a szociális szolidaritás elveinek megfelelően, a társadalmi és környezeti szemléletformálás érdekében működő kooperatív gazdálkodási forma, amely mezőgazdasági termelő, feldolgozó, szolgáltató tevékenységet végez hátrányos helyzetű személyek bevonásával; illetőleg mezőgazdasághoz kapcsolódó szemléletformáló kiegészítő tevékenységet végez a társadalom szélesebb köre számára.”

A szociális farmokkal kapcsolatos fogalmi tisztázás és elterjedt tévhitek

- **A szociális farm:**

A szociális farm nem új gazdálkodási szervezeti forma, hanem egy komplex, többdimenziós tevékenység megnevezése. Lényege, hogy a mezőgazdasági termelés egyidejűleg társadalmi értékkel bíró szociális tevékenységgel párosul. A hazai és nemzetközi védjegyek nem a szervezeti struktúrát, hanem a szociális farmok tevékenységének szakmai színvonalát és minőségi kritériumait tanúsítják.

- **A szociális farm működtetése:**

A farm működtetése nem korlátozódik a szociális szövetkezetekre. A két fogalom eltérő kategóriát jelöl: a „szociális farm” egy tevékenységi forma, míg a „szociális szövetkezet” egy meghatározott jogi cégforma. Szociális farm szolgáltatás nyújtására bármely mezőgazdasági tevékenységet folytató szereplő jogosult, legyen az természetes vagy jogi személy. A mindennapi gazdasági te-

vékenységbe történő aktív bevonás elsősorban speciális szükségletű csoportokat érint. A kistermelői rendelet mérföldkőnek számító módosítása óta jogi személyek széles köre folytathat élelmiszer-előállító tevékenységet, amely új távlatokat nyitott a korábban döntően civil kezdeményezésű magyarországi szociális farmok számára.

- **A szociális farm célcsoportja:**

A szociális farm tevékenység nem korlátozódik a fogyatékkal élő személyekre. Bár e csoport az európai szociális farmok mintegy felében jelen van, a bevont sérülékeny populációk spektruma szélesebb: ide tartoznak az idősek, hajléktalanok, szenvedélybetegek, büntetés-végrehajtási intézményből szabadultak, menekültek, veszélyeztetett fiatalok, valamint más, a társadalom peremére szorult csoportok.

- **Szociális farmok speciális szükségletű célcsoport közvetlen bevonása nélkül is léteznek.**

E kezdeményezések elsősorban közösségépítő és szemléletformáló funkciót töltenek be. Nemzetközi példák között kiemelhetők az inkluzív iskolai és közösségi kertek. Tapasztalatok alapján e formákban is gyakran megjelenik a szociális dimenzió – például bevándorlók vagy hajléktalanok foglalkoztatása –, illetve különböző társadalmi csoportok integrációját és együttműködését elősegítő projektek (pl. speciális szükségletű, SNI, BTMN, ADHD¹ diákok szegregált iskolai csoportjai – és többségi iskolák közös kertprogramjai).

- **A szociális farm önmagában nem biztosítja a gazdasági fenntarthatóságot.**

A diverzifikáció egyik lehetséges irányát képviseli. Nemzetközi tapasztalatok szerint a szociális farm tevékenységek hozzájárulnak a gazdaságok stabilitásához, ugyanakkor a hosszú távú működőképesség zálogát a több lábon álló, sokszínű gazdálkodási profil jelenti.

I. 2. Ki lehet szociális farm szolgáltató?

Szociális farm szolgáltató bárki lehet az EU-ban, aki mezőgazdasági tevékenységet társít szociális, oktatási, rehabilitációs vagy közösségépítő céllal – a gazda, a civil szervezet, az intézmény és az önkormányzat egyaránt.

Az Európai Unióban a „szociális farm” (sok helyen „green care”) nem egy egységes jogi kategória, hanem inkább egy **tevékenységi modell**, amely országonként eltérő szabályozás és gyakorlat szerint valósul meg. A közös jellemző

¹ SNI – Sajátos Nevelési Igény (pl. érzékszervi fogyatékkal, mozgáskorlátozottság, értelmi fogyatékkal, autizmus spektrumzavar, súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavar). BTMN – Beilleszkedési, Tanulási, Magatartási Nehézségek (pl. diszlexia, diszkalkulia, diszgráfia vagy magatartási problémák) ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorder (pl.: figyelemhiányos hiperaktivitás-zavar)

azonban az, hogy a mezőgazdasági termelés és a szociális célok (foglalkoztatás, rehabilitáció, oktatás, közösségépítés) integráltan jelennek meg. Így van ez Magyarországon is.

Magyarországon a „szociális farm” nem egy önálló jogi kategória, hanem egy tevékenységi forma, amely a mezőgazdasági termelést ötvözi szociális, közösségi és rehabilitációs célokkal. Emiatt többféle szereplő hozhat létre és működtethet szociális farmot:

- **Egyéni gazdálkodók, családi gazdaságok**
 - Akik a saját gazdaságukba bevonnak speciális szükségletű vagy hátrányos helyzetű embereket (pl. fogyatékkal élők, idősek, hátrányos helyzetű fiatalok), többnyire egy külső szociális intézménnyel partnerségben együttműködve. Ők adják a „klasszikus” szociális farm-modell alapját.
 - A közösség által támogatott gazdálkodás CSA formája is egyre jobban elismert és elfogadott Magyarországon, melynek keretében a gazdálkodás mellett kiemelkedő a szemléletformáló és közösségépítő motívum.
- **Szociális, egészségügyi és rehabilitációs intézmények**
 - Szociális és gyermekvédelmi ellátást biztosító intézmények fenntartói, különféle szociális szolgáltatást nyújtó szervezetek, amelyek mezőgazdasági tevékenységet építenek be terápiás vagy foglalkoztatási célból. Ide tartoznak a rehabilitációs foglalkoztatást végző, többnyire védett/akkreditált foglalkoztatók is. Ez a forma a leginkább elterjedt Magyarországon.
- **Nonprofit szervezetek és társadalmi vállalkozások**
 - Olyan civil kezdeményezések, amelyek mezőgazdasági tevékenységet végeznek szociális vagy közösségi céllal (pl. sérülékeny csoportok foglalkoztatása, terápiás kertek működtetése). Jogilag bejegyzett, nonprofit alapon működő szervezetek, amelyek célja a hátrányos helyzetűek munkához juttatása és társadalmi integrációja. Ez a forma gyakran átfedésben van az előző kategóriával.
- **Oktatási intézmények**
 - Iskolák, kollégiumok, közösségi házak, amelyek inkluzív kertprogramot működtetnek. Ezek nem mindig „klasszikus” szociális farmok, de a szemléletformáló, közösségépítő funkciójuk miatt ide sorolhatók.
- **Önkormányzatok és társulásai**
 - Egyre több település hoz létre önkormányzati gazdaságot vagy közösségi kertet, ahol szociális dimenzió is megjelenik (pl. közmunkaprogram kiegészítése értékteremtő mezőgazdasági munkával, rászoruló családok bevonásával).

A **kistermelői rendelet (52/2010 FVM rendelet)** módosítása óta nemcsak magánszemélyek, hanem jogi személyek is végezhetnek kistermelőként élelmiszer-előállító tevékenységet könnyített higiéniai körülmények között. Ez mérőföldkő volt, mert így a szociális farmot működtetők is egyszerűbb és átláthatóbb keretek között termelhetnek és értékesíthetnek.

Összefoglalva: Magyarországon bárki létrehozhat szociális farmot, aki mezőgazdasági tevékenységet végez, és ahhoz szociális/társadalmi célt kapcsol – lehet ez egyéni gazda, családi gazdaság, civil szervezet, szociális intézmény/szolgáltatás fenntartója (állami, önkormányzati, egyházi, nonprofit szervezet) vagy rehabilitációs foglalkoztatást végző munkáltató.

II. Működési modellek

II. 1. A szociális farmok működésének céljai

A szociális farmok működési modelljei Európában és Magyarországon egyaránt sokszínűek, és többféle szempont alapján csoportosíthatók: a fő funkció, a célcsoport, a szervezeti háttér és a jellemző működési mód szerint.

Mindenhol közös, hogy a mezőgazdasági tevékenységet társadalmi célokkal kapcsolják össze. A különbségek leginkább a célkitűzésekben, a fenntartók körében, a résztvevői csoportokban, a tevékenységek típusában és a finanszírozási háttérben ragadhatók meg. A legsikeresebb példák többnyire multifunkcionálisak: egyszerre szolgálnak mezőgazdasági, szociális, oktatási, foglalkoztatási és közösségi célokat, így hosszú távon is fenntarthatóbb működést biztosítanak.

A **szociális farm** (más néven szociális mezőgazdaság) olyan mezőgazdasági-társadalmi vállalkozás, amely nemcsak élelmiszertermeléssel foglalkozik, hanem társadalmi célokat is szolgál. Ezek a célok lehetnek például:

- **Szociális és terápiás célok:** fogyatékkal élők, idősek, különféle hátrányos helyzetűek vagy mentális problémákkal küzdők aktív bevonása a mezőgazdasági értékteremtő munkába, és a természetközelség élményalapú terápiás hatásának biztosítása. A **terápiás farmokon** a mezőgazdasági környezetet – állatgondozás, kertterápia vagy állatasszisztált foglalkozások – tudatosan használják pszichés, mentális vagy testi **rehabilitáció** céljaira, segítve a fogyatékkal élők, pszichiátriai betegek vagy szenvedélybetegek fejlesztését. A **gondoskodó farmok** szociális vagy egészségügyi intézményekkel együttműködve működnek, ahol az ellátottak – például idősek, fogyatékkal élők vagy szenvedélybetegek – terápiás céllal kapcsolódnak be a gazdálkodónál a kertészkedésbe vagy állattartásba.
- **Foglalkoztatási reintegráció:** a társadalomból kiszorult vagy munkaerőpiacról kiesett emberek tartós vagy átmeneti foglalkoztatása, és segítése abban, hogy visszatérjenek az aktív életbe. A **munkarehabilitációs farmok** hátrányos helyzetűek, megváltozott munkaképességűek vagy tartósan munkanélküliek számára kínálnak munkatapasztalatot és jövedelmet. Ezek jellemzően szociális szövetkezetek vagy nonprofit vállalkozások formájában működnek, piacépes termékeket állítanak elő, és a résztvevők aktív munkavégzéssel szereznek új készségeket.
- **Oktatási és szemléletformálási célok:** például gyerekek, diákok, vásárlói közösségek vagy látogatói csoportok számára aktív tapasztalatszerzés a termelési folyamatokban. A farmok szemléletformálást és közösségépítést szolgálnak: iskolai kertek, közösségi gazdaságok és vásárlói közösségek révén hozzák közelebb a városlakókat és a fiatalokat a termeléshez és a helyi élelmiszerek értékéhez.

A szociális farmokon a munka, a természet közelsége és a közösség támogató ereje segít a résztvevőknek a fejlődésben. Ezek a farmok működtetői tudatosan vállalnak társadalmi felelősséget. Mindig fontos hangsúlyozni, hogy a szociális farmokon a társadalmi tevékenység mellett valódi, elsődlegesen emberléptékű mezőgazdasági tevékenység valósul meg.

Példák:

- ✓ Egy biofarm, ahol értelmileg akadályozott fiatalok segítenek az állatok gondozásában és a kertművelésben.
- ✓ Egy tanyasi környezet, ahol szenvedélybetegek terápiás céllal végeznek mezőgazdasági munkát.
- ✓ Egy közösségi farm, ahol gyerekek tanulhatnak fenntarthatóságról és az élelmiszertermelés folyamatáról.

Egyre több társadalmi vállalkozási alapon működő farm is létrejön, amelyek egyszerre termelnek piaci bevételt és teljesítenek szociális küldetést: bioélelmiszert, kézműves termékeket vagy helyi szolgáltatásokat kínálnak, és nyereségüket közösségi célokra fordítják.

II. 2. Szociális farmok magyarországi működése

Magyarországon tíz évvel ezelőtt, 2015-ben a Magyar Szociális Farm Hálózat és a hazai szakmai műhelyek három fő szempont alapján különböztették meg a működési modelleket és farmtípusokat:

- Cél és funkció
- Gazdaság helyszíne
- Elsődleges célcsoport

A) A hazai szociális farmtípusok cél és funkció szerinti működési szerint

Ez a legelterjedtebb osztályozás, amely három nagy kategóriát különít el, és teljes mértékben összhangban van a nemzetközi modellekkel:

- **Rehabilitációs Farm** vagy szociális/ rehabilitációs célú gazdaság;
- **Gondoskodó Farm** vagy gondoskodó gazdaság;
- **Társadalmi Farm** vagy együttműködő gazdaság.

• **Rehabilitációs Farm** vagy szociális/ rehabilitációs célú gazdaság fő jellemzője a hátrányos helyzetű személyek bevonása a szociális intézmény keretei között folytatott mezőgazdasági foglalkoztatásba. Itt a szociális farm tevékenység elsődlegesen intézményekhez köthetően nyújt természetközeli élményekhez köthető terápiás ellátást. Itt a célcsoport aktív bevonódását munkaterápiás tevékenység is biztosíthatja: a foglalkoztatás formája a leggyakrabban szociális intézményi fejlesztő foglalkoztatás vagy akkreditált/ védett foglalkoztatás keretében valósul meg.

A **rehabilitációs farm** lényege, hogy a mezőgazdasági környezetet szociális, terápiás vagy egészségügyi **ellátás kiegészítéseként** használják. Közepontjában az egyén fejlesztése áll, illetve azok a terápiás hatások, amelyeket a természet közelsége, az állatokkal és növényekkel való foglalkozás biztosít. A tevékenységek között megtalálható az állatgondozás és állatasszisztált terápia, a kertművelés és erdőterápia, valamint különféle természetközeli élmények és fejlesztő foglalkozások. Elsősorban idősek, fogyatékkal élők, pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek vagy speciális szükségletű gyermekek számára nyújt lehetőséget. Jó példát jelentenek azok az idősothtonok vagy fogyatékkal élők intézményei, ahol a lakók aktívan vesznek részt a mindennapi farmmunkákban. A bevont aktív korú, speciális szükségletű személyek rehabilitációja kifejezetten a mezőgazdasági munka révén valósul meg, amely elősegíti a résztvevők társadalmi (szociális) és munkaerőpiaci (munkarehabilitációs) reintegrációját, valamint a munkahelyi készségek fejlesztését.

- **Gondoskodó Farm** fő jellemzője a hátrányos helyzetű személyek bevonása mezőgazdasági tevékenységet végzők által, a mezőgazdasági tevékenység végzésének helyén. Itt jellemzően különféle szociális szolgáltatások által bevont célcsoportok kerülnek napi tevékenység keretében kiszervezésre egy külső gazdaságba, többnyire szakember kíséretében. A gondoskodás kettős: a szociális szakember és gazda közös munkáján alapul. Jó példa erre az idős otthonok, hajléktalanok és szenvedélybetegek külső farmokon történő napközbeni tevékenysége.

A **gondoskodó farm** tipikus célcsoportjai közé tartoznak a megváltozott munkaképességű emberek, a tartós munkanélküliek, a börtönviseltek, valamint más hátrányos helyzetű csoportok, például a kisebbségek, migránsok vagy kallódó fiatalok. A hátrányok leküzdésének színtere a gondoskodó farm, ahol nem intézményes, mégis jól strukturált keretek között zajlik az egyén fejlődését támogató gondoskodás. Az ilyen farmok piacképes mezőgazdasági termelést folytatnak – kertészetet, állattartást vagy élelmiszer-feldolgozást –, ahol a résztvevők aktív munkavégzéssel, felelősségvállalással kapcsolódnak be. Példaként említhetők azok a szociális szövetkezetek, amelyek fogyatékkal élőket és hátrányos helyzetű munkavállalókat alkalmaznak, és termékeiket helyi piacokon értékesítik.

- **Társadalmi Farm** vagy együttműködő gazdaság fő jellemzője, hogy szemléletformáló tevékenységet végez egy meghatározott célcsoport számára, és/vagy mezőgazdasági tevékenységekbe von be személyeket a gazdaság mindennapi működésének helyszínén. A közösségépítés, az oktatás és a szemléletformálás a központi cél.

A **társadalmi farm** alapja a közösségi részvétel, amely a gazdálkodást egyben közösségépítő és szemléletformáló eszközzé is teszi. Fő célja a közösségek erősítése és a helyi gazdaság támogatása. Elsősorban a helyi társadalom szélesebb rétegeit – például városlakókat és diákokat – szólítja meg, és arra épít, hogy a

közös munka révén közelebb hozza egymáshoz az embereket. Tevékenységei között megtalálható a közösségi kertészkedés, az iskolai projektek, a közösség által támogatott mezőgazdaság (CSA), valamint az önkéntesek bevonása. Tipikus példát jelentenek azok a farmok, ahol városlakók és vásárlói közösségek tagjai nemcsak fogyasztóként, hanem aktív résztvevőként kapcsolódnak be a termelési folyamatba.

A szociális farmok három fő modellje tehát: a rehabilitációs, a gondoskodó, és a társadalmi farm. A gyakorlatban ezek **gyakran átfedésben jelennek meg**: közösségi és terápiás programok, munkarehabilitáció és gondoskodás egyszerre valósulhat meg. A komplex farmok mindhárom funkciót integrálják, így közösséget építenek, gondoskodást nyújtanak és munkahelyet teremtenek.

B) Farmok a gazdaság helye szerint

Magyarországon a szociális farmokat nemcsak a működési modelljük, hanem a gazdaság helyszíne alapján is csoportosítják. Ez a megközelítés nem nemzetközi gyakorlatból ered, hanem a hazai, 'röghöz kötött valóságot' tükrözi: a farmok tulajdonosi viszonya (intézmény vagy gazda) és a támogatási rendszerek különbségei határozzák meg a típusaikat. A szakmai gyakorlatban két fő megjelenési forma ismert:

- van, amikor az intézményi ellátott – szociális, egészségügyi szakember kíséretében – megy ki a külső gazdaságba a termelőhöz, vagy
- a termelő (a gazda) érkezik be az intézmény mezőgazdasági területére, bekapcsolódva a gondozi folyamatba, és saját szaktudását és tapasztalatát adja az ellátottal való foglalkozás során.

Az egyik típus az **intézményhez kapcsolódó farm**, amely jellemzően szociális, egészségügyi vagy oktatási intézmények mellett működik. Ilyen esetekben a mezőgazdasági tevékenység kiegészíti az ellátást: például fogyatékkal élők otthonában, idősek otthonában, rehabilitációs intézetben vagy speciális iskolában a farm a kert, az udvar vagy a birtok területén kap helyet, ahol terápiás, fejlesztő és részben termelő tevékenységek zajlanak az ellátottak aktív bevonásával, olykor foglalkoztatásával (pl. védett munkahelyek). Ezeket nevezzük rehabilitációs farmoknak.

A másik típus az **önálló gazdaságban működő szociális farm**, amely klasszikus mezőgazdasági vállalkozás, családi gazdaság vagy szociális szövetkezet formájában működik. Ezek saját földjeiken, telephelyükön gazdálkodnak, és a szociális dimenziót úgy építik be, hogy speciális szükségletű vagy hátrányos helyzetű embereket vonnak be a mindennapi munkába. Itt a helyszín teljes mértékben mezőgazdasági jellegű, a termeléshez kapcsolódik. Ezek a gondoskodó farmok.

A harmadik típus a hazai viszonylatokban „kilógónak tűnő” **közösségi, városi és oktatási kertekhez kapcsolódó farmok**, amelyek nemcsak a hagyományos vi-

déki környezetben, hanem városi zöldfelületeken vagy iskolák udvarán is megjelenhetnek. Ezeknek a kezdeményezéseknek elsősorban közösségépítő, oktatási és szemléletformáló szerepük van: a résztvevők itt nemcsak a mezőgazdasági munka alapjaival ismerkednek meg, hanem közösségi élményeket is szereznek. Ilyen módon a szociális farm funkció inkább a részvételt és az együttműködést hangsúlyozza. Ezek a társadalmi farmok.

A komplex farmok esetében lehetséges helyszíni modellek:

- Az intézmény megnyitja kapuit a társadalom szélesebb köre számára bizonyos időközönként, és maga biztosít terepet gyerekek, családok számára az ismeretszerzéshez, integráció megéléséhez.
- A gazdálkodó nyitja meg gazdaságát
 - o a társadalom szélesebb köre számára, és maga biztosít terepet gyerekek, családok számára az ismeretszerzéshez, amellet, hogy
 - o terápiás, rehabilitációs helyet és tevékenységet biztosít a rászoruló lakosság részére, és/vagy rászorulókat ellátó intézmények tagjai részére.

Magyarországon a jogszabályi keretek és a kiszámítható finanszírozás hiányában a szociális intézmények/ védett foglalkoztatók szociális-rehabilitációs farmjai terjedtek el, ahol a célcsoport mezőgazdasági munkába történő bevonása valósul meg, az agrártevékenységet pedig többnyire főállású mezőgazdasági szakember irányítja. Az aktuális KAP pályázatok ugyanakkor a gazda-szociális intézmény/ védett foglalkoztatók együttműködését támogatja.

C) A szociális farmok célcsoportjai

A szociális farmok egyik legfontosabb sajátossága, hogy a mezőgazdasági tevékenységeket társadalmi és szociális funkciókkal kapcsolják össze. E kezdeményezések célcsoportja rendkívül sokszínű, és országonként, sőt régióinként is eltérhet, attól függően, hogy az adott társadalom milyen szükségletekkel, szociális kihívásokkal és intézményi háttérrel rendelkezik.

A szociális farmok rugalmasan alkalmazkodnak a helyi társadalmi szükségletekhez, mindenhol más-más társadalmi és szociális kihívásokra keresnek választ a célcsoport megválasztásával is.

A szociális farmok célcsoportjai három nagy csoportba sorolhatók:

- 1. Sérülékeny vagy speciális szükségletű személyek** – fogyatékkal élő, pszichiátriai betegek², szenvedélybetegek, idősek, menekültek, hajléktalanok

² ez orvosi kifejezés (pl. van olyan ország, ahol szociális farm szolgáltatást szakorvos ír fel „receptre”, így ebben kontextusban ez a használatos), míg társadalmi szövegekben: „pszichoszociális fogyatékkal élő emberek” - ez a kifejezés a jogban és emberi jogi dokumentumokban (pl. ENSZ Fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezmény = CRPD) az elfogadott.

2. **Munkaerőpiacról kiszorult csoportok** – megváltozott munkaképességűek, munkanélküliek, börtönviseltek, kallódó, hátrányos helyzetű fiatalok,
3. **Szélesebb közösségi rétegek** – városlakók, családok, iskolás csoportok, tudatos fogyasztói közösségek.

A szociális farmok célcsoportjai Magyarországon

Magyarországon a szociális farmok elsősorban a **szociális és foglalkozási rehabilitációs ellátórendszerhez** kapcsolódva működnek, leginkább nonprofit szervezetek kezdeményezésében. Emiatt a célcsoport is főként azokból a társadalmi rétegekből kerül ki, amelyek a hazai szociális ellátásban eddig is kiemelt figyelmet kaptak.

• Fogyatékossgal élő emberek

Az ilyen célcsoport esetében különösen az értelmi sérültek és az autizmus spektrumzavarral élők bevonása jellemző, akik számára a farm környezete fejlesztő és terápiás lehetőségeket kínál. Szakemberek és szülők lobbijának eredményeképp az első hazai állami finanszírozású pilot projekt az Autista Majorságok létrehozása Magyarországon volt 2002-ben. Példák erre:

Gödöllőn, a Diverzitás Alapítvány³ SZIA Agroökológiai Kertjében és több külső helyszínen fogyatékossgal élő fiatalok a zöldség- és gyógynövénykert kialakításában vesznek részt. A cél a közösségi élmény biztosítása, az önállóság és az önbizalom fejlesztése. A mentorált, lépésről

³ <https://wmn.hu/wmn-egszsg/65532-terapias-kertmuvel-es-kertterapia-csapo-beatrix-interju>

lépésre történő tanítás során egyszerű feladatokat végeznek, mint palántázás, öntözés és betakarítás. A fejlődést közösségi naplóban dokumentálják. Az eredmények szerint a résztvevők önállósága nő, önértékelése javul és szociális kompetenciáik is fejlődnek.

Látássérült és vak emberek a farmon – ez elsőre hihetetlennek tűnik, mégis valóság. Hajdúdorogon a **Fehér Bot Alapítvány és a Hajdú-Sansz Nonprofit Kft.** együttműködésében működik egy szociális farm, amely látássérült és vak emberek számára kínál munkalehetőségeket mezőgazdasági és kertészeti tevékenységekben. Vannak méheik, juhaik, nyulak és baromfiudvar is. A vámosújfalúi Búzavirág Alapítványnál többnyire árva, látássérült személyek kerülnek bevonásra, akik pl. maguk termesztik a fűzvestőt gyönyörű, maguk által készített kosaraikhoz.

• Hátrányos helyzetű csoportok

Ebbe a csoportba tartoznak a tartósan munkanélküliek, a megváltozott munkaképességűek, illetve a közfoglalkoztatásban részt vevők. A farmokon munkarehabilitációs és jövedelemszerzési lehetőség nyílik számukra. Erre jó példa:

Komáromban a Kemence Egyesület a szociális farmján hajléktalan és pszichoszociális fogyatékkal élő embereknek nyújt lehetőséget az állattartás és kertgondozás révén. Célja a munkaerőpiaci készségek fejlesztése, a stabil napirend kialakítása és a társadalmi visszaintegráció támogatása. A strukturált napi feladatok (állatok etetése, trágyázás, ültetés) mellett mentorok és szociális munkások segítik a résztvevőket. A rendszeres jövedelem és program szakmai támogatása hatására a célcsoporti személyek adósságai rendeződnek, lakhatási feltételeik javulnak, egyéni életperspektívájuk pozitív irányt kap.

• Kallódó, iskolából kimaradó, hátrányos helyzetű vagy speciális nevelési igényű fiatalok

Számukra több kezdeményezés indult, amelyben a farm környezete alternatív oktatási, szociális és életvezetési keretet ad.

A társadalmi elfogadás erősítése érdekében a szociális farm nyílt napokat szervez, amelyeken helyi családok, iskolák és cégek is részt vesznek. A program célja a közösség és a farm közötti kapcsolat építése. Interaktív tevékenységek – állatetetés, kézműves foglalkozások, sajtókészítés, közös főzés – mellett workshopokat tartanak a fogyatékoságokról. Az események évente több száz résztvevőt vonzanak, médiamegjelenést és ismertséget hoznak a farmnak, valamint új partnerségeket teremtenek helyi intézményekkel és cégekkel. A különböző életkorú csoportok számára ismeretterjesztő előadások, kvízzjátékok, kérdőívek, és tények-tévhitek infoblokkok állnak rendelkezésre. Ez a típusú program több

szociális farmon is működik: **Hajdúnánás, Komárom, Miskolc, Szeged, Vámosújfalu.**

• Menekültek és bevándorlók

Az utóbbi években egy új célcsoporttal bővült az ellátottak köre. A hazai szociális farmok rugalmasan reagálnak a társadalmi változásokra és képesek biztonságos, befogadó környezetet teremteni az Ukrajnából érkező menekültek számára is. Ez a nyitás közelebb hozza a magyar gyakorlatot a dél-európai modellekhez (pl. Olaszország, Spanyolország), ahol a menekültek és migránsok bevonása régóta a szociális farmok egyik központi feladata. Így Magyarországon is egyre inkább körvonalazódik a szociális farmok integrációs funkciója, amely nemcsak a helyi közösségek, hanem a tágabb társadalmi kohézió szempontjából is kiemelt jelentőségű. Hazai jó példa:

A program keretében ukrán menekült családok agroturisztikai vendégházakban kerülnek elhelyezésre, több hónapos időtartamra. A befogadó szociális farmon közösen vesznek részt zöldségtermesztésben és főzésben. A cél a társadalmi integráció elősegítése, a nyelvi és kulturális tanulás támogatása, valamint a biztonságérzet megteremtése. A menekült személyek és a szociális farm szolgáltatás résztvevői közösen végeznek kertművelési feladatokat, heti rendszerességgel közösen főznek a megtermelt alapanyagokból, valamint nyelvi játékokkal és kétnyelvű eszközökkel fejlesztik tudásukat. A program hatására a menekült személyek nyelvtudása és társadalmi befogadása javul. A program az elmúlt években Vámosújfalun (Búzavirág Alapítvány szociális farmja) és **Szabadszálláson, a Strázsa Tanya** szociális farmon valósult meg (itt jelenleg is működik).

• Pszichiátriai betegek és a szenvedélybetegek

A célcsoportokra hazánkban a szociális ellátórendszer kevésbé specializált, így magyar szociális farmoknál még kevésbé jellemző a pszichiátriai -, és a szenvedélybetegek szervezett bevonása, **integrációja**. Ugyanakkor néhány kísérleti projektben – főleg civil kezdeményezésekben – már megjelentek ezek az irányok is.

• Szociális farmok a demenciaellátásban

Magyarországon ez a gyakorlat ugyan lehetséges, ám még nem indult el; az elmúlt évtized egyik legígéretesebb nemzetközi fejleménye, hogy a szociális farmok egyre nagyobb szerepet kapnak a demenciával élők gondozásában és életminőségének javításában. A demencia világszerte az egyik legnagyobb egészségügyi és társadalmi kihívás: a WHO adatai szerint jelenleg több mint 55 millió ember él valamilyen formájában, és számuk a társadalmak elöregedésé-

vel folyamatosan növekszik. A hagyományos intézményi ellátás sok országban nehezen tud lépést tartani ezzel a tendenciával, ezért különösen értékesek azok az alternatív modellek, amelyek emberközpontúbb, természetközeli megoldást kínálnak. A szociális farmok ebben a folyamatban újszerű választ adnak. A farmkörnyezetben végzett tevékenységek – mint a kertészkedés, az állatok gondozása, a szabadban végzett fizikai munka vagy a közösségi étkezés – mind hozzájárulnak a kognitív és fizikai képességek megőrzéséhez, lassítják a leépülési folyamatokat, és csökkentik az elszigeteltség érzését. A demenciával élő emberek számára a mindennapok kiszámítható, de változatos, természethez kötődő rutinja biztonságot, örömet és önértékelést ad, oldja a magányt. A farmon töltött idő nemcsak a betegek életminőségét javítja, hanem a hozzátartozók terheit is csökkenti, hiszen a családtagok nagyobb bizalommal hagyják szeretteiket ilyen típusú ellátásban. A nemzetközi tendencia világos: a szociális farmok nem csupán kiegészítő alternatívát jelentenek, hanem a jövő **idősgondozási modelljeinek** fontos pillérei lehetnek. Ez a megközelítés egyszerre támogatja az egészségügyi rendszert, a családokat és magukat az érintetteket, miközben új lehetőségeket ad a vidéki gazdaságoknak is.

Magyarországon a demencia az egyik legsúlyosabb, folyamatosan növekvő népegészségügyi kihívás: a becslések szerint jelenleg mintegy 250–300 ezer ember él valamilyen formájával, és az idősödő társadalom miatt ez a szám a következő évtizedekben tovább emelkedik. A hagyományos bentlakásos intézményi kapacitások már most túlterheltek, ezért egyre nagyobb szükség van olyan alternatív, közösségi és természetközeli ellátási formákra, amelyek tehermentesítik a rendszert és jobb életminőséget nyújtanak az érintetteknek. Ebben a helyzetben a szociális farmok jelenthetnek innovatív megoldást.

Demenciával élő idősök számára terápiás kerti és élményprogramot szervez egy helyi szociális farmgazda. A cél a memória stimulálása, az érzelmi biztonság és a társas kapcsolatok erősítése. Egyszerű, ismétlődő tevékenységeken – például öntözésen és gyógynövény-szedésen – keresztül a résztvevők egyéni szinten is értelmezhető élményt kapnak. A közös teázást zenei foglalkozás egészíti ki. Az eredmények nyugodtabb közérzetet, jobb tájékozódást és pozitív családi visszajelzéseket mutatnak. A projekt helyszíne: **Miskolc, Zsekov Mónika** hegedűművész egyéni gazdagsága, jelenleg folyik a program bővítése, és rendszeres szolgáltatássá való fejlesztése.

A magyar szociális farmok jövője a célcsoport szempontjából a **több lábon állásban** rejlik. Egyszerre kell tovább erősíteniük a hagyományos célcsoportokat (fogymódossággal élők, idősök, megváltozott munkaképességűek), ugyanakkor nyitniuk kell az új társadalmi szükségletek felé: menekültek integrációja, fiatalok oktatása, pszichés problémákkal élők támogatása, valamint szélesebb

közösségi rétegek bevonása. Ha ez a fejlődési irány folytatódik, akkor a magyar szociális farmok nemcsak ellátási formák, hanem a helyi társadalom és gazdaság **innovatív közösségi központjai** is lehetnek.

- **Élelmiszer-előállítás, mint a a diverzifikáció egyik lehetősége**

A **Fehér Bot Alapítvány** chili paprikái elismertek a piacon, a Baráthegyi Majorság kecskesajtjáról híres. Van ahol mézet, lekvárokat, szörpöket, aszalványokat állítanak elő, vagy kézműves tevékenységekben jeleskednek. A gasztronómia közösséget épít, ebben a komáromi Kemence Egyesület jeleskedik, míg agroturisztikai vonalon a miskolci **Szimbiózis Alapítvány Baráthegyi Majorságában** ifjúsági szállás és családbarát wellness panziót is üzemelt.

III. Ki lehet tagja a Magyar Szociális Farm Szövetségnek?

Magyarországon a szociális farmok szektora még fiatal, és bár számos ígéretes kezdeményezés létezik, a fenntartható fejlődés egyik kulcsa a hálózatosodás. Ez alatt azt értjük, hogy a farmok nem elszigetelten, hanem partnerségben működnek, tapasztalatot cserélnek, közös érdekképviselést folytatnak, és közösen lépnek fel a finanszírozási forrásokért vagy szakpolitikai változásokért. 2015-ben megalakult a Magyar Szociális Farm Szövetség, amely az országos hálózatosodás fő fóruma. Feladata, hogy:

- összefogja a szociális farmokat, szakmai közösséget épít
- képviselést biztosít a kormányzati döntéshozók felé,
- módszertani támogatást nyújt (jogszabályok, engedélyek, jó gyakorlatok),
- koordinálja a védjegy- és minőségbiztosítási rendszert
- szakmai rendezvényeket és széles körű társadalmi láthatóságot biztosít.

A Magyar Szociális Farm Szövetség egy országos hatókörű civil szervezet, amely képviseli és támogatja Magyarországon a szociális farmokat működtető szereplőket. A Szövetség egy önálló jogi személy, jogi szervezetek egyesülete formájában működő szervezet, melyet szociális farmot működtető, működtetni tervező, vagy a működésüket támogató szervezetek alapítottak meg.

Fő céljai:

- A szociális farm modell elismertetése: A szociális és szolidáris elvek mentén működő mezőgazdasági formákat kívánja jogilag és szakmailag elismertetni Magyarországon.
- A társadalmi és környezeti szemléletformálás elősegítése: az oktatás, foglalkoztatás, rehabilitáció és közösségépítés mezőgazdasági eszközökkel történő támogatása.
- A hátrányos helyzetű csoportok társadalmi integrációjának erősítése: szociális farmokon keresztül lehetőség nyílik például fogyatékkal élők, megváltozott munkaképességűek, hajléktalanok, idősek vagy más sérülékeny csoportok bevonására.

A Szövetség alapszabálya és tevékenységi köre alapján önkéntes, közhasznú szervezetként működik.

A Magyar Szociális Farm Szövetség nem csak szakmai platformként működik – amely tanácsadást, képzést és hálózatot biztosít –, hanem egy minőségbiztosító rendszert is működtet, amely a „Szociális Farm Védjegy” révén garantálja, hogy a szociális farm tevékenységek megfeleljenek a magas szakmai elvárásoknak.

Szövetség tagja lehet:

- Gazdaságok, amelyek mezőgazdasági tevékenységet folytatnak, és emellett szociális, rehabilitációs/foglalkoztatási, egészségügyi, oktatási vagy közösségi célokat is szolgálnak (pl. hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatása, terápiás programok, közösségi oktatás).
- Civil szervezetek, szociális szövetkezetek, alapítványok, nonprofit kft.-k, amelyek működésükben ötvözik a mezőgazdasági és szociális funkciókat.
- Szakmai partnerek, kutatók, intézmények – támogató tagként –, akik nem maguk üzemeltetnek farmot, de hozzájárulnak a közös munkához.

Taggá válás:

A Magyar Szociális Farm Szövetség tagja lehet bármely olyan szervezet, amely jogi személyiséggel rendelkezik és elkötelezett a szociális farm modell célkitűzései iránt. A tagság formájától függően két kategória létezik:

Rendes tag

A Szövetség rendes tagja lehet az a szervezet, amely:

- egyesület, alapítvány, egyéb jogi személy, jogi személyiség nélküli szervezet vagy civil társaság,
- szociális farmot működtet vagy annak létrehozását tervezi, illetve tevékenységével hozzájárul szociális farmok működéséhez (pl. oktatás, piacszervezés, érdekképviselés. (Ez az egyik olyan fontos kritérium, melyen leszűkíti a tagságot szakmai szempontok alapján!))
- elfogadja a Szövetség céljait és alapszabályát,
- belépési nyilatkozatot tesz, és vállalja, hogy aktívan részt vesz a Szövetség munkájában és teljesíti a tagsággal járó kötelezettségeket, például a tagdíj fizetését, a belépési eljárásban való részvételt, stb.

Pártoló tag lehet bármely jogi személy vagy szervezet, amely:

- elfogadja a Szövetség alapszabályát,
- anyagi hozzájárulással támogatja rendszeresen a Szövetség céljainak megvalósulását,
- tanácskozási joggal vehet részt a közgyűlésen, de nem rendelkezik szavazati joggal, és tisztségviselővé sem választható.

* Pártoló taggá fogad a szövetség magánszemély adományozókat is, akiket a belső működési szabályzata alapján tart nyilván.

Jelenleg mintegy 57 tagja van a Magyar Szociális Farm Szövetségnek, akik közül 16 farm rendelkezik érvényes védjeggyel.

Tagság és védjegyes szociális farm áttekintő:

- A Magyar Szociális Farm Szövetség tagja lehet olyan is, aki nem végez szociális farm tevékenységet.

- Szociális farm tevékenységet olyan is végezhet, aki nem tagja a Magyar Szociális Farm Szövetségnek. Tevékenysége ebben az esetben nem minőségileg tanúsított.
- Szociális Farm tanúsító védjegyet csak olyan szerezhethet, aki tagja (rendes tag, vagy magánszemélyként pártoló tag) a szövetségnek.

IV. Szociális Farmok védjegyztetése

A szociális farmok sokszínűsége nagy értéket képvisel, ugyanakkor kihívást is jelent: mivel különböző szervezeti formákban, eltérő célcsoportokkal és módszertannal működnek, fontos, hogy legyen egy egységes szakmai keret, amely biztosítja a minőséget és a megbízhatóságot. Ezt szolgálja a védjegy- és tanúsítványi rendszer, amely nemcsak szakmai garanciát ad, hanem erősíti a társadalmi bizalmat is.

A védjegy azt üzeni, hogy az adott szociális farm megfelel bizonyos szakmai, etikai és minőségbiztosítási követelményeknek. A tanúsítvány a szakmaiság és a hitelesség elismerése: megerősíti a farm működésének fenntarthatóságát, növeli pályázati és támogatási esélyeit, valamint piaci előnyt jelenthet a helyi és nemzetközi hálózatokban való megjelenéskor. Hosszú távon a védjegy hozzájárul ahhoz, hogy a szociális farmok országos és európai szinten is egyre inkább elismert, megbecsült szereplőivé váljanak a fenntartható mezőgazdaság és a társadalmi integráció területén.

IV. 1. Szociális Farm Tanúsító Védjegy – Magyar modell

A magyar modell jelenleg a rugalmasságra, a helyi innovációkra és a közösségi összefogásra épül. A bejegyzett Magyar Szociális Farm Tanúsító Védjegy olyan intézményesített keretet teremt, amelyre a jövőben akár egy szélesebb körű, európai mintákhoz illeszkedő minőségbiztosítási rendszer is épülhet. A védjegyet a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala jegyezte be 2016-ban. Ez a védjegy nem csupán egy szimbólum, hanem olyan szakmai garancia, amely biztosítja a szociális farmok minőségi működését, és egyértelműen megkülönbözteti őket az alkalmi vagy nem hiteles kezdeményezésektől. A védjegy hozzájárul ahhoz, hogy a szociális farmok szakmai és társadalmi elismertsége növekedjen, erősíti a fogyasztók, a partnerek és a döntéshozók bizalmát, továbbá előnyt biztosít számukra pályázatokban, fejlesztési programokban és együttműködésekben. A védjegy tehát egyszerre kommunikációs eszköz és minőségbiztosítási keret, amely hosszú távon segíti a hazai szociális farmhálózat megerősödését. A Ma-

gyar Szociális Farm Szövetség, mint tanúsító szervezet feladata, hogy a védjegy használatát szabályozza, a szakmai standardokat fejlessze, és a farmokat támogassa abban, hogy a közösségi, gazdasági és szociális célok egyensúlyban valósulhassanak meg.

A „**SZOCIÁLIS FARM tanúsító védjegy**” egy olyan hiteles jel, amelyet a *Magyar Szociális Farm Szövetség* (MFSZ) hozott létre. Célja, hogy garantálja a szociális farmként működő gazdaságok szakmai és minőségi színvonalát.

Jogosult és mintatanúsító rendszer

- A védjegy jogosultja: a *Magyar Szociális Farm Szövetség*
- A védjegyet **pályázati eljárás** keretében lehet elnyerni, amit szakmai feltételeknek való megfelelés előz meg.
- A döntést egy **Minősítő Bizottság** és egy **Bíráló Bizottság** hozza meg
- A tanúsítást igazoló dokumentum és a védjegyhasználati szerződés tipikusan **2 éves időtartamra szól** – meghosszabbítás lehetséges, ha a követelmények továbbra is teljesülnek.

Célkitűzések

- A védjegy kiemeli azokat a szolgáltatókat, amelyek megfelelnek a magas szakmai követelményeknek, ezáltal támogatja a **tudatos fogyasztói döntést**.
- Továbbá a cél egy olyan minőségbiztosítási rendszer, amely a szociális farmok szakmai színvonalának emelését szolgálja, valamint elősegíti az átláthatóságot és megbízhatóságot

Oltalmi kör (class besorolás)

A védjegyhez kapcsolódó tevékenységek a **Nizzai osztályozás** alapján:

- 41. osztály: nevelés, szakmai képzés, kulturális és közösségi tevékenységek
- 45. osztály: személyes és társadalmi szolgáltatások, jogi és biztonsági szolgáltatások

Jelenleg 16 érvényes szociális farm védjegyes szolgáltató működik Magyarországon. a védjegyesek lista a szocialisfarm.hu honlapon térképes megjelenítésben megtalálható.

Védjegyes magyar szociális farmok (2025-2026 érvényességgel):

1. Baráthegy Majorság, Szimbiózis Alapítvány - Miskolc
2. Búzavirág Alapítvány - Vámosújfal
3. Diverzitás Közhasznú Alapítvány - Gödöllő
4. Esőemberekért Egyesület - Tata

5. Fehér Bot Alapítvány - Hajdúdorog,
6. Fogadj El Alapítvány - Szajk
7. Hajdú-Sansz Humán Nonprofit Kft. - Hajdúdorog,
8. Kемence Hagyományőrző Gasztro-kulturális és Közösségi Egyesület - Komárom
9. Magosvölgy Ökológiai Gazdaság - Terény
10. Mécses Szolgáltató Közösség Egyesülete - Mezőberény
11. Miskolci Autista Alapítvány – Barka Szociális Farm - Szakáld
12. Patrónus Ház Közhasznú Nonprofit Kft - Gödöllő
13. Strázsatanya Szociális Szövetkezet - Szabadszállás
14. Szivárvány Autizmus Közhasznú Egyesület - Szeged
15. Szorgoskert Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság - Miskolc
16. Új Jövő Alapítvány – Békéscsaba

IV. 2. Útmutató a Szociális Farm Tanúsító Védjegy megszerzéséhez

1. Jogosultság – pályázat útján szerezhető meg

Pályázatot nyújthat be:

- mezőgazdasági vállalkozó vagy szociális szolgáltató,
- alapítvány, egyesület, szövetkezet, nonprofit gazdasági társaság,
- önkormányzat vagy intézmény, amely mezőgazdasági tevékenységet társadalmi/oktatási/terápiás céllal integrál.

Fontos: szükséges **mezőgazdasági tevékenység + szociális/oktatási/ foglalkoztatási funkció** együttesen.

2. Előkészítés – mit kell átgondolni?

- **Szervezeti háttér:** alapító okirat, tevékenységi kör (szociális, rehabilitációs, foglalkoztatási, nevelési, agrár).
- **Partnerek:** van-e együttműködés szociális intézménnyel, iskolával, önkormányzattal, vagy saját maga nyújtja a komplex szolgáltatást?
- **Ellátottak:** kiket fogad (pl. fogyatékos emberek, idősek, hátrányos helyzetű fiatalok).
- **Programok:** milyen szolgáltatásokat nyújt (terápia, napközi, oktatás, munka).
- **Minőségbiztosítás:** munkavédelmi szabályok, ellátotti napló, higiéniai előírások., egyéni fejlesztési/ rehabilitációs tervek,

3. Benyújtandó dokumentumok

A pályázati anyaghoz tipikusan szükséges:

1. Pályázati adatlap (Szociális Farm Szövetség formanyomtatványa, amely a szövetség honlapjáról letölthető). A védjegykérelemben meg kell adni, hogy a szociális farm szolgáltatás típusa melyik, vagy melyek:

- A) Rehabilitációs Farm szolgáltatás
- B) Gondoskodó Farm szolgáltatás
- C) Társadalmi Farm szolgáltatás

A kérelemben be kell mutatni a gazdaságot, a bevonni kívánt célcsoportot, a bevonás gyakoriságát és időtartamát alkalmanként/csoportonként. Le kell írni éves szinten összesen bevonni kívánt személyek számát, a meglévő és tervezett szociális farm tevékenységet (pl. intenzitás, gyakoriság, jelleg, értékesítés, felhasználás, kommunikáció). **Szervezeti alapkumentumok (alapító okirat, cégkivonat, bírósági nyilvántartás, aláírási címpéldány másolata).**

2. Szakmai programleírás (mezőgazdasági és szociális tevékenységek, célcsoport, napi/heti program).

3. Fotódokumentáció (farm, infrastruktúra, programok célcsoport bevonásával).

4. Partneri együttműködési dokumentumok (önkormányzat, szociális intézmény, iskola).

5. Minőségbiztosítási mellékletek (engedélyek, hatósági dokumentumok)

4. Pályázati folyamat lépései

1. Tájékozódás: védjegyszabályzat letöltése a socialisfarm.hu oldalról.

2. Pályázat benyújtása: adatlap + mellékletek.

3. Formaellenőrzés: a Szövetség irodája átnézi a hiánypótlásokat időközönként.

4. Helyszíni szemle: Minősítő Bizottság tagja/ auditor meglátogatják a farmot.

5. Bíráló Bizottság döntése: ha megfelel → védjegy odaítélése.

6. Szerződéskötés: védjegyhasználati szerződés 2 évre.

5. Időtáv és költségek

- **Átfutási idő:** kb. 2–4 hónap a benyújtástól a döntésig.
- **Érvényesség:** 2 év, utána újra audit és hosszabbítás.
- **Díj:** a tanúsítás díja 2025-ben (regisztráció + helyszíni ellenőrzés költsége) bruttó 200.000 Ft.

6. Mit nyújt a védjegy?

- **Hivatalos tanúsítvány:** a farm megfelel a szakmai standardoknak.
- **Logó és vizuális megjelenés:** a termékeken, programokon, kommunikációban feltüntethető.

- **Marketing és bizalom:** tudatos fogyasztóknak és intézményeknek jelzi a minőséget.
- **Hálózati tagság:** szakmai kapcsolatok, közös képzések, pályázati lehetőségek.

A védjegyet a már működő szociális farm tevékenységet végző szerezhethet. Jövőbeni működésre védjegy nem szerezhethető.

A Szociális Farm Tanúsító Védjegy megszerzése nem csupán adminisztratív folyamat, hanem egy olyan szakmai és közösségi elismerés, amely hosszú távon stabilitást és hitelességet ad a kezdeményezésnek. A védjegy megszerzésével a farmok nemcsak hivatalosan is igazolják, hogy magas színvonalú mezőgazdasági és szociális tevékenységet végeznek, hanem egy olyan hálózat részévé válnak, amelyben a tudásmegosztás, az együttműködés és a fejlődés lehetőségei nyílnak meg előttük. A pályázati folyamat tehát nem akadály, hanem egyfajta fejlődési út: segít rendszerezni a működést, átgondolni a hosszú távú célokat, és erősíti a szakmai identitást. A védjegy elnyerése egyben üzenet a közösség felé is: ez a farm olyan hely, ahol a gondoskodás, az értékkeremtés és a fenntarthatóság kéz a kézben jár.

IV. 3. Kritériumok, és bírálati szempontok a szociális farm védjegy tanúsításhoz

A minősítési szempontrendszer egyaránt tartalmazza a környezeti, gazdaság és társadalmi fenntarthatóság szempontjait.

A gazdaságnak, gazdálkodónak, intézménynek, vállalkozásnak, szervezetnek minden rá vonatkozó jogszabálynak meg kell felelni.

Infrastruktúrára, gazdaságra vonatkozó kritériumok:

- Nincs balesetveszélyes elzáratlan terület. Célcsoport szempontjából – amennyiben szükséges – akadálymentesített terek, közlekedési útvonalak vannak kialakítva.
- Minimum 10 nm mezőgazdasági művelési terület/fő/csoport. Azaz egy 10 fős csoportfoglalkozás esetén legalább 100 nm területet biztosítani kell a foglalkozáshoz. Ez természetesen nem sok, itt pl. magasságyások helyezhetőek el kertterápiás céllal. Mindenképpen függ a célcsoporttól, a tevékenységektől stb. Ezen felül értendő a kiszolgáló részek, és a gazdaság többi egysége.
- A munkaeszközök épek, biztonságosak.
- Fedett fogadó térrel rendelkezni kell. A célcsoport szempontjából – amennyiben szükséges – megfelelően kialakított akadálymentesített terek, közlekedési útvonalak kialakítása szükséges. A fogadóépület fűt-

hető legyen (a csak meleg időszakban, vagy max. 2 órás szabadtéri foglalkozásnál a fűtés nem előírás).

- Ivóvíz minőségű víz biztosítása kötelező (közüemi víz, vagy adott évben bevizsgált kút, palackos/tartályos víz).
- Mosdóhelyiség, tisztálkodási lehetőség biztosított (folyóvíz, kézmosó), a toalett (wc, toi-toi.) 20 főig 1 db, majd 40 főig nemenként egy-egy, majd nemenként kettő-kettő. Szappan, higiénikus kézszáritási lehetőség (páirtörő vagy meleg levegővel szárítás) biztosított.
- Hűtőszekrény külön a célcsoport részére.
- Amennyiben étkezés is történik a farmon, az étkezési hely megfelelő méretű és a hátrányos célcsoport sajátosságainak megfelelően van kialakítva. Megfelelő számú ülőhely, elegendő méretű asztal van az étkezéshez.
- Főzőkonyha vendéglátáshoz vagy falusi vendégasztal étkeztetéshez: amennyiben ilyen szolgáltatást nyújt a védjegyes, illetve erre jogosult megbízott a helyszínen, ezt a rávonatkozó jogszabályok szerint, és minimum kéttálcás mosogató, vagy mosogatógép biztosítása szükséges.

Szakmai hozzáértés kritériumai:

- A fogadó védjegyes, vagy annak foglalkoztatottja mezőgazdasági végzettségű szakember, vagy 3 éves gyakorlattal rendelkező, mezőgazdasági tevékenységet végző személy.
- Amennyiben releváns a célcsoport részére, szükséges számú és adott szakintézmény által.
- elismert, szakember biztosított a szociális farm tevékenység alatt (saját szakképesítés, vagy intézmény által biztosítottan, delegálással vagy külső szakember megbízásával).

Környezeti fenntarthatóság kritériumai:

- Monokultúrás, intenzív nagyüzemi technológiát folytató mezőgazdasági üzemenben nem végezhető szociális farm szolgáltatás.
- Az állatjóléti intézkedéseket (ha van állat) be kell tartani, előírás az állatorvos által ellenőrzött haszonállat és terápiás⁴ állatállomány.

⁴ A állatasszisztált terápiás (AAT) foglalkozásokhoz az állatnak is vizsgáznia kell. Ez országonként változó, Magyarországon pl. a kutya és ló esetében van szigorú előírás, de pl. Ausztriában az állam által finanszírozott állatasszisztált terápiában más állatoknak (pl. számár, malac, bárány, alpaka stb.) is komoly vizsgát kell tenniük. Az állatok vizsgájának hiányában a terápia szó nem helyes, helyette az Állatasszisztált aktivitás (AAA) használatos, ami egy rekreációs és közösségi jellegű foglalkozást (pl. állatsimogatók) jelent. Külön kategória az Állatasszisztált fejlesztés (AAF) mely pedagógusok és fejlesztő szakemberek által végzett program, amelyben az állatok a tanulási és nevelési folyamatba kapcsolódnak be (pl. kutya az olvasástanulásnál, vagy állatos foglalkozások az empátia növelésére).

- Előny a mozaikos, háztáji, kézműves gazdálkodás, vegyszermentes gazdálkodás, illetve ökoszerek használata, szabad-, vagy kifutós állattartás. Nevelített ökogazdálkodás csak elismert bio/öko tanúsítvánnyal végezhető.

Társadalmi, szociális, szolidáris kritériumok:

- A) Rehabilitációs és B) Gondoskodó farm esetén, előírás a hátrányos helyzetűek⁵ bevonása, fejlesztése,
- C) Társadalmi farm esetén előírás a hátrányos helyzetűek, vagy nevelési-oktatási intézmények tanulóinak bevonása, kiegészítve egyéb társadalmi csoportok részére történő tudatos fogyasztói magatartás és fenntartható gazdálkodási ismeretek átadásával, környezeti neveléssel.

Bírálati (pontozási) szempontok továbbá:

- Kifogástalan állapotú, karbantartott, biztonságos fogadótér, kert, ház, építmény.
- Állatjóléti jellemzők (tisztaság, tartásmód, ól-területének mérete...).
- Ivóvíz ellátottság (takarításhoz, tisztításhoz, tisztálkodáshoz is) jellege, ivóvízvételi helyek száma, típusa, vízvizsgálat eredménye, dátuma.

⁵ 651/2014/EU rendelet, valamint 1998. évi XXVI. törvény, a 1997. évi XXXI. törvény, és a 2011. évi CXCV. törvény alapján

- Stabil-e a telefonos, internetes kapcsolat a gazdaságban (vezetékes, mobil...).
- Eszköz ellátottság (száma, állapota).
- Szociális farm fakultatív szolgáltatásai, így
 - van-e az ételkínálatban tájjellegű étel, helyi termék (készítése, kínálata), kímélő vagy bioételek, ételallergiás / diétás ellátás,
 - vannak-e egyéb játékok, kreatív, vagy aktív foglalkozások.
- Energia és víztakarékos eszközök, technológiák, módszerek használata.
- Komposztálást végző vagy szelektív hulladékgyűjtés (- papír, fém, üveg, műanyag, zöld hulladék (komposztálás) szelektív gyűjtése).
- Természetes anyagok használata.
- Falusi élethez és agrár munkakultúrához kapcsolódó tevékenységek bemutatása (szüretelés, egyszerű pinceműveletek, aratás stb.).
- Növényvédelem, állattartás környezetvédelmi megoldásai.

V. Útmutató szociális farm indításához

Szociális farm indítása előtt kulcskérdés a tudatos felkészülés és a több szempontú tervezés. Érdekes már az elején **átgondolni**, világosan megfogalmazni, mi a kezdeményezés elsődleges célja és kinek szeretnénk segíteni: szociális ellátási fókuszú (pl. nappali vagy bentlakásos ellátáshoz kapcsolódó), foglalkoztatási, oktatási vagy épp multifunkcionális modellben gondolkodunk. Ugyanilyen fontos annak át gondolása, hogy milyen mezőgazdasági tevékenységben van valós tapasztalatunk vagy erős érdeklődésünk (kertészet, gyümölcsös, virág, állattartás, élelmiszer-feldolgozás, agroturizmus, illetve ezek kombinációja), mert a mindennapi programok és a fenntarthatóság alapját ez adja.

A jó indulás feltétele a **tapasztalatszerzés**: látogassunk meg működő hazai és külföldi jó gyakorlatokat, beszélgessünk fenntartókkal, munkatársakkal és magukkal az érintettekkel, és végezzünk célzott internetes kutatást is (külföldi példák, módszertani leírások, mérési eszközök). A tanulságokat érdemes jegyzetelni, majd ezek alapján kialakítani egy helyi viszonyokra szabott, életszerű modellt. Vonjuk be a leendő érintetteket (résztevők, hozzátartozók, helyi szakemberek, önkormányzat, civil partnerek) már a tervezés korai szakaszában, mert a közös tervezés növeli a relevanciát és a későbbi elfogadottságot.

A **tervezés és megvalósítás** során egyenrangúan kezeljük a két „lábunkat”: a mezőgazdasági (kistermelői) tevékenységet és a szociális/foglalkoztatási/ok-

tatási szolgáltatást. Ez nemcsak működéslogikai, hanem jogszabályi kérdés is: más előírások vonatkoznak a termelésre és értékesítésre, mint pl. a szociális szolgáltatások nyújtására, gondozásra. Készítsünk részletes, de közérthető szakmai programot és napirendet, tervezzünk biztonságos tereket és útvonalakat, dolgozzunk ki kockázatkezelési protokollokat (pl. biztonság, változó időjárás), és rendezzük a szükséges engedélyeket.

Induljunk kicsiben, pilot-szemlélettel: egy kezelhető létszámú csoporttal, kevés, de jól szervezett tevékenységgel. Már az első naptól mérjük egyszerű mutatókkal a hatásokat (kintlét ideje, aktivitásban töltött idő, hangulat/nyugtalanság, hozzátartozói visszajelzés), és a tapasztalatok alapján finomítsuk a programot. Gondolkodjunk előre a pénzügyi és szervezeti fenntarthatóságon is (partnerségek, önkéntesség, bevételi források, kommunikációs terv, munkatársak képzése és szupervíziója).

Ez az útmutató abban segít, hogy a fenti lépések mentén átgondolt, helyi igényekre szabott, biztonságos és szerethető szociális farm szülessen — olyan közeg, ahol a természet, a közösség és az értelmes munka valódi változást hoz a mindennapokban.

V. 1. Kalauz a szociális farm szervezéséhez:

Miért és milyen szegmensben szeretnék szociális farmot létrehozni?

Érdemes megfogalmazni a saját indíttatásunkat. A szociális farm létrehozásának személyes döntését mindig érdemes szakmai szempontokkal is megalapozni: az indíttatás világos megfogalmazása segít kijelölni a fókuszot, a célcsoportot és a fejlesztendő mezőgazdasági profilt, így a tervezés tudatos és fenntartható alapokra épül. A választás függhet személyes tapasztalatainktól (pl. családi érintettség, mezőgazdasági tudás), a helyi közösség igényeitől, valamint attól, hogy milyen mezőgazdasági tevékenységhez van kedvünk és erőforrásunk. Fontos döntéshelyzet már az elején, hogy a születendő farm modelljét a **szociális ellátásban** (pl. fogyatékossgal élők nappali vagy bentlakásos gondozása), **foglalkoztatásban** (pl. megváltozott munkaképességűek vagy munkanélküliek bevonása), **oktatásban** (iskolai csoportok, környezeti nevelés), vagy **multifunkcionális formában** tervezzük létrehozni. Ez a kérdés tehát a farm **fókuszát** határozza meg: kinek szeretnénk segíteni, milyen célból, és milyen hatást szeretnénk elérni a közösségben.

Ugyancsak az első lépésben kell meghatározni a szociális farm működtetésének formáját. Lehet egyéni gazdaként meglévő farmunkra fogadni célcsoporti személyeket, melyhez valamilyen intézményi kapcsolódás kell. Hasonló a helyzet, ha oktatási fókusszal indulunk. A másik esetben a hangsúly valamilyen speciális foglalkoztató vagy szociális intézmény fenntartóján van, akik a ma-

guk által foglalkoztatott vagy ellátott személyek számára hoznak létre farmot, és ehhez mezőgazdasági szakember munkatársakat keresnek. A hazai szociális farmok legnagyobb része úgy alakult ki, hogy egy-egy magánszemély vagy kis elkötelezett közösség létrehozott egy civil/ nonprofit szervezetet (pl. alapítvány, egyesület, szövetség, nonprofit kft), amelyik valamilyen szociális ellátást vagy rehabilitációs foglalkoztatást kezdett el működtetni a célcsoportja számára, és a mezőgazdaságot, mint tevékenységet emelte be működésébe.

Példa két modellre

- Nappali ellátás: reggeltől délutánig tartó program, amely tehermentesíti a családokat, miközben biztonságos és tartalmas elfoglaltságot biztosít idősebbeknek vagy fogyatékos személyeknek.
- 24 órás ellátás: kis létszámú, otthonos lakóegységekben történő gondozás, ahol a farm mindennapi ritmusa határozza meg az életet, miközben protetikusan környezetet biztosít a lakóknak. Ez teljes körű biztonságot és természetközeli otthont kínál.

A saját tapasztalat, mint erőforrás és HR kérdések

A szociális farm indításánál nemcsak a pénzügyi vagy tárgyi feltételek számítanak, hanem elsődlegesen a szervezők személyes tapasztalatai is.

- Mezőgazdasági tudás: aki ért a kertészkedéshez, állattartáshoz, könnyebben alakít ki olyan programokat, amelyek valódi élményt adnak.
- Szociális vagy pedagógiai háttér: aki dolgozott már emberekkel (idősekkel, gyerekekkel, sérülékeny csoportokkal), jobban érti a résztvevők igényeit, és empátikusabban tud reagálni.
- Élettapasztalat: akár családi gondozói élmények, akár közösség-szervező múlt – mind hozzájárul ahhoz, hogy hiteles, emberközeli ellátás jöjjön létre.
- Kapcsolati háló: sokszor a személyes kapcsolatok (helyi orvos, önkormányzat, iskola, egyház, civil szervezet) nyitják meg az utat a támogatók, önkéntesek és partnerek felé.

Tipp: érdemes naplózni a saját ötleteket és tapasztalatokat a kezdetektől fogva. Ez segít tudatosítani, milyen erőforrások vannak kéznél, és mire van még szükség.

A szociális farmot tervező csapatba az alábbi szakterületek ismerőit érdemes bevonni:

- Mezőgazdasági jártasság: az adott agrárszakember jártassága nagymértékben meghatározza a farm tevékenységeinek fókuszát. Fontos a multifunkcionális gazdasági személet megléte, és az emberléptékű megoldások

előtérbe helyezése. Agrárjogi vonatkozásban a kistermelői rendelet előírásai és az abban foglalt tevékenységek teljes mértékben le tudják fedni egy szociális farm szinte teljes spektrumát.

- Célcsoporti szakember: még a tervezés fázisában érdemes olyan tapasztalt partner vagy szakembert keresni, aki jártas az adott célcsoportot bevonó szolgáltatások jogi területén, ismeri az intézményrendszert és az ahhoz kapcsolódó finanszírozási útvonalakat. A legtöbb hazai jogszabály konkrét előírásokat tartalmaz egy-egy célcsoport bevonására alkalmas terek kialakításra, és a kapcsolódó szakemberek végzettségére. Ez a rész főleg akkor alapvető, ha egy szociális farmon valamilyen államilag finanszírozott szociális szolgáltatást (pl. nappali, lakhatás) szeretnénk kialakítani. A „csak” terápia vagy foglalkoztatás lényegesen egyszerűbb (de itt is vannak eljárásrendek, vagy akár engedélyeztetés is), de ehhez is egy jól felkészült partner szükséges.
- A polihisztorok: olyan, többnyire nonprofit tapasztalattal rendelkező kollégák, akik jártasok pályázatok írásában és megvalósításában, alapvető pénzügyi tervezésben, közösségépítésben, adományszervezésben, értékesítésben és kommunikációban. Ezek a funkciók a farm köré szerveződő közösség erőforrásaiból bevonhatóak.

Célcsoport meghatározása

Az elején dönteni kell arról, kiknek szóljon a program. Lehetnek fogyatékos-sággal élők, autista személyek, pszichiátriai vagy szenvedélybetegséggel küzdők, hajléktalanok vagy más hátrányos helyzetű személyek. Más szükségletei vannak egy idős embernek és más egy fiatalabb résztvevőnek, ezért a célcsoport pontos kijelölése alapvető. Fontos kijelentés, hogy nincs célcsoport kapcsolódó szakember nélkül (és ez igaz a mezőgazdaságra is!).

A célcsoport kijelölésekor érdemes figyelembe venni nemcsak az életkort és az egészségi állapotot, hanem a résztvevők érdeklődési körét, képességeit és motivációját is. Egyes csoportok inkább a kézműves vagy konyhai tevékenységekben találják meg a sikerélményt, míg mások a kertészkedést vagy az állatokkal való munkát részesítik előnyben. A program így sokkal személyre szabottabb lehet, ami növeli a részvétel örömet és a hosszú távú elköteleződést.

A megfelelő célcsoport-meghatározás segít a partnerek és a finanszírozási lehetőségek megtalálásában is. Például, ha a farm fogyatékos-sággal élők nappali ellátására fókuszál, akkor könnyebben kapcsolódhat szociális intézményekhez és speciális pályázatokhoz. Ha inkább fiatalok reintegrációját célozza, akkor az oktatási vagy munkaügyi programokhoz illeszkedhet. Egyértelmű célcsoport-kijelölés nélkül nehéz stabil szakmai és pénzügyi alapot építeni, hiszen a támogató szervezetek és a közösség is világos irányt vár.

A helyszín kiválasztása és a biztonságos környezet kialakítása

A szociális farm lelke maga a környezet. Fontos, hogy a helyszín biztonságos, könnyen megközelíthető és inspiráló legyen.

- **Megközelíthetőség:** legyen közel a településhez, tömegközlekedéssel vagy rövid autóúttal elérhető. A családok számára lényeges, hogy egyszerűen el tudják hozni a hozzátartozójukat.
- **Biztonságos tér:** legyen elkerített, áttekinthető, jól kijelölt útvonalakkal. Kerülni kell a balesetveszélyes területeket (mély árkok, meredek lejtők).
- **Természetközelség:** ideális, ha van állattartó rész, kert, gyümölcsös és árnyékos pihenőhelyek. A változatos, de mégis átlátható környezet gazdag élményt nyújt.
- **Épületek és terek:** legyen egy otthonos, télen fűthető épületrész, és ahol rossz időben is lehet közösségi programokat tartani. A konyha különösen fontos, mert a közös főzés és étkezés a mindennapi rutin része.

Példa: egy kisebb családi gazdaság átalakíthatja a régi istállót közösségi helyiséggé, a kertet pedig gyógynövénykertté, ahol a résztvevők egyszerű feladatokat végezhetnek.

A keretek, amire mindenképpen figyelni szükséges:

- **Közlekedés:** a farm megközelíthetősége, a belső utak használhatósága, sérülés specifikus akadálymentesítés és a farm közlekedési/ szállítási eszközei.
- **Információ:** a könnyű informálódás segítése (pl. egyszerű feliratok, fényképes táblák, piktogramos folyamatábrák stb.), egyéni és közösségi napi és hetirendek.
- **Komfort:** pihenőhelyek, közösségi terek, öltözködési-, tisztálkodási- és étkezési lehetőség biztosítása.
- **Biztonsági protokoll:** szerszámok használata, gépek a farmon, munkaruha és védőfelszerelések, eltévedés megelőzése, állatokkal kapcsolatos szabályok, feldolgozásnál élelmiszerbiztonság.
- **Időjáráshoz való igazodás:** fontos megtervezni, hogy a szociális farm hogyan tudja lefedni az évkört: pl. rossz időben történhet a feldolgozás, vagy fedett színben a tűzifa előkészítése, a kézműves tevékenység stb.

Megfelelő agrártevékenységek kiválasztása

Fontos, hogy a résztvevők képességeiknek megfelelő, sikerélményt adó feladatokat végezzenek.

- **Kertészkedés:** a talaj előkészítése, ültetés, locsolás, termesztési folyamatok, gyümölcs- és zöldségszedés.
- **Állatgondozás:** etetés, takarítás, tojásszedés, takarmány előkészítési folyamatai.

- Konyhai tevékenységek: közös főzés, a napi étkezés biztosítása saját alapanyagok felhasználásával, kenyérsütés.
- Élelmiszer előállítás: gyümölcsfeldolgozás (lekvár, szörp, aszalványok), sajtkészítés, tésztagyártás stb.
- Kézművesség: kosárfonás, szárított virágcsokrok, gyertyaöntés, egyszerű barkácmunka, ajándéktárgyak készítése.
- Ökoturizmus: vendégek fogadása, turisztikai szolgáltatásokba történő bekapcsolódás.

A lényeg, hogy minden tevékenységnek legyen valós értelme, ne pusztán „foglalkoztatás” legyen.

Napi struktúra kialakítása

A résztvevők számára a kiszámíthatóság és a rutin nagyon fontos. Érdeemes a napot egy jól strukturált ritmushoz igazítani:

- Reggel érkezés: napindítás a napi teendők az egyéni feladatok átbeszélésével
- Délelőtt: intenzívebb munka max. 6-8 fős csoportokban, csoportvezető irányítása mellett. Közben az intenzív munkát megszakító pihenőidő, „tízórai” közös étkezés
- Ebéd: kisebb-nagyobb csoportokban a farm lehetőségei szerint.
- Délután: foglalkoztatási fókusz esetén folytatódik a munka kisebb intenzitással, de általánosságban ez az időszak inkább a közösségi aktivitásé: társas programok, szakmai események, közös tanulás, egyéni és kiscsoportos fejlesztések.

Egy jól működő farmon a heti struktúra, a heti célfeladatok rendszere jól tervezett, illetve az egész éves évkör struktúrájára, a nagyobb mérföldkövekre is van mindenkinek rálátása.

Partnerségek kiépítése

Egy sikeres szociális farmhoz együttműködés szükséges (még akkor is, ha igyekszik mindent saját maga megszervezni). A partnerségi kör (belső vagy külső) főbb elemei:

- A gazda, akik biztosítja és/ vagy működteti a környezetet, állatokat, keretet stb.
- A termékek értékesítési láncának szereplői, és végül maguk a vásárlók.
- Szociális/ egészségügyi / oktatási/ foglalkoztatási partnerek és /vagy szakemberek, akik azonosulnak a sokszínű mezőgazdaság munkájukba történő beemelésével.
- Célcsoport tagjai, családtagjaik, hivatásos segítők (pl. gondnokok, személyi segítők).
- Önkéntesek, iskolák, közösségi szervezetek akik plusz segítséget és aktív bevonódást jelenthetnek.
- Önkormányzat, hatóságok, állami hivatalok, akikről támogatások, engedélyek és ellenőrzések függenek.
- Nem utolsó sorban a befogadó település lakói és a szociális farm közvetlen szomszédsága, akik szerepe hosszú távon meghatározó a szociális farm vonatkozásában.
- Érdemes felmérni a potenciális támogatókat is, valamint azt, hogy a szociális farm működtetési magán- vagy jogi entitása lehetővé teszi-e a pályázatok vagy egyéb mecénatúra fogadását.

Közösségépítés

A farm ne csak „gondozási” hely legyen, hanem találkozási pont is. Fontos, hogy legyen lehetőség beszélgetésekre, közös nevetésre, generációk találkozására. A közösség erősíti az összetartozás érzését, ami sokszor hiányzik a résztvevők (és a munkatársak) életéből. A szomszédok és a helyi közösség bevonása jeles napokon, nyitott porták alkalmával kiemelkedő jelentőségűek.

A közösségépítés nem csupán programok és rendezvények megszervezését jelenti, hanem egy olyan légkör kialakítását is, ahol mindenki szívesen időzik, és ahol a résztvevők valódi szereplői lehetnek a közös életnek. A közös ünnepek, terménybetakarítások, kézműves foglalkozások vagy akár egyszerű hétköznapi tevékenységek során lehetőség nyílik arra, hogy a résztvevők és a látogatók egymástól tanuljanak, és kölcsönösen értékeljék egymás képességeit, tapasztalatait. Ez a fajta interakció segíti a társadalmi előítéletek lebontását és a befogadó szemlélet erősödését.

Emellett a közösségépítés gazdasági és fenntarthatósági szempontból is előnyös. Ha a farm a helyi közösség életének aktív részévé válik, könnyebben talál önkénteseket, támogatókat és vásárlókat a helyben előállított termékekhez. A farm így nemcsak ellátó- és gondozóhelyként működik, hanem közösségi térként is, amely erősíti a település szövetét és hozzájárul a helyi identitás formálásához.

Fenntarthatóság és finanszírozás

Egy szociális farm hosszú távú működéséhez elengedhetetlen a stabil pénzügyi háttér és a fenntarthatósági stratégia. Nem elég a kezdeti lelkesedés vagy pályázati forrás, ki kell alakítani egy több lábon álló működési modellt, amely biztosítja a stabilitást. Amire figyelni kell:

- Diverzifikált bevételi források: mezőgazdasági termékek és szolgáltatások értékesítése (helyi piac, közösségi kosár, ökoturizmus), szociális/ oktatási szolgáltatások, célcsoport foglalkoztatása, valamint pályázatok és támogatások bevonása.
- Költségtervezés és tartalék képzése: előre tervezett költségvetés, biztonsági tartalék létrehozása váratlan helyzetekre.
- Partnerség az állami és önkormányzati szereplőkkel: finanszírozási szerződések kialakítása (pl. nappali ellátás térítése, foglalkoztatási támogatás).
- Helyi közösségi és vállalati támogatások (CSR): rendszeres adományozási kör, közösségi finanszírozás, önkéntes munka.
- Környezeti fenntarthatóság: ökogazdálkodás, körforgásos gazdasági elvek, hulladékcsoökkentés.

Alapvető cél, hogy a farm ne csak rövid távú projektként, hanem évtizedeken átívelő közösségi erőforrásként működhessen.

Hatásmérés

A hatásmérés a szociális farmokon azért kulcsfontosságú, mert nemcsak a résztvevők jólétéhez ad visszajelzést, hanem a fenntartók, támogatók, partnerek felé is bizonyítja a farm értékét. A mérés segít látni, mi működik jól, és hol van szükség változtatásra a programokban. Fontos része a résztvevők nyomon követése – visszajelzést adni arról, hogy a résztvevők állapota (fizikai, lelki, szociális) hogyan változik. Ez motiváció és elismerés is egyben – a résztvevők és családtagjaik is látják a fejlődést, ami erősíti az önbizalmat és a közösségi érzést. A partnerek és támogatók felé bizonyíték – pályázatoknál, állami/önkormányzati finanszírozásnál vagy céges támogatóknál elengedhetetlen, hogy számokkal és konkrét példákkal bemutathatóak legyenek az eredmények. Ha mérhetően bizonyítható a pozitív hatás, könnyebb hosszú távú támogatást, finanszírozást szerezni.

Praktikus módszerek:

Nem kell bonyolult tudományos eszközökre gondolni – a lényeg a rendszeresség és az átláthatóság. Példák:

– *Rövid kérdőívek*

Családtagoknak, résztvevőknek, szakembereknek.

Példák: Mennyire érzi jól magát a farmon? Mit tanult a héten? Észlelte-e változást a hangulatban, aktivitásban?

– *Megfigyelési napló*

A segítők, farmvezetők jegyzetei: pl. ki miben vett részt, mennyire volt aktív, mennyi segítségre volt szüksége. Rövid, napi/ heti szintű rögzítés.

– *Egyszerű mutatók*

Mennyi időt töltenek a résztvevők a szabadban?

Hány közös tevékenységben vettek részt?

Hány résztvevő tér vissza rendszeresen?

Termelt mennyiség (pl. hány kiló zöldség, hány tojás gyűlt össze közösen).

– *Vizualizáció*

Fotók, kisfilmek, résztvevői történetek – ezek sokszor többet mondanak, mint a számok.

– *Egyszerű értékelési skálák*

Pl. „mosolygós arc – semleges arc – szomorú arc” értékelőkártyák, amelyeket a résztvevők is könnyen használnak.

Lényeg: a hatásmérés nem adminisztrációs teher, hanem eszköz a fejlődéshez és a hitelességhez. Legjobban akkor működik, ha: egyszerű, gyors, és a résztvevők is érthetően tudnak visszajelzést adni, a kapott adatokból konkrét történeteket és számokat lehet mutatni a kívüllátnak. Az eredményesség mérésére érdemes egyszerű mutatókat használni, például:

- mennyi időt töltenek a résztvevők a szabadban,
- milyen gyakran vesznek részt közös tevékenységben,
- hogyan változik a hangulatuk vagy nyugtalanságuk,
- mit tapasztalnak a hozzátartozók.

A rövid visszajelzések segítenek a farmos programok folyamatos fejlesztésében.

Ennél a résznél fontos megjegyezni, hogy vannak nemzetközileg elismert társadalmi hatásokat mérő eszközök. Néhány példa:

- SROI (Social Return on Investment) – társadalmi megtérülés számítása.
- IRIS+ (Impact Reporting and Investment Standards) – egységes mutatók keretrendszere.
- B Impact Assessment – társadalmi és környezeti teljesítményének értékelése.
- Theory of Change (ToC) – hatáslogika-alapú tervezési és mérési eszköz.

Magyarországon már vannak kísérleti jellegű kezdeményezések, de egységes, országosan elfogadott módszertani eszköz még nem alakult ki. A szociális farmok vonatkozásában a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala által elismert, és a KAP pályázatban minőségi garancia referenciaként beemelt Magyar Szociális Farm Tanúsító Védjegy áll jelen pillanatban olyan fejlettségi fokon, ami jó alap lehet egy hatásmérési eszköz kialakítására. Többek között ezért is javasoljuk a szociális farmoknak ennek a védjegynek a megpályázását.

V. 2. Döntési segédlet szociális farm szervezéséhez

1. Indíttatás és fókusz

- Megfogalmaztam, miért szeretnék szociális farmot indítani.
- Kijelöltem a farm fő fókuszát (szociális ellátáshoz kapcsolódó / célcsoportot foglalkoztató / oktatási-, szemléletformáló fókuszú / multifunkcionális).
- Meghatároztam a saját és a helyi közösség indíttatásait, igényeit.

2. Tapasztalat és humán erőforrás

- Rendelkezem mezőgazdasági, szociális/ rehabilitációs/ pedagógiai vagy közösség-szervezési tapasztalattal.
- Feltérképeztem, milyen szakemberekre lesz szükség a farm működtetéséhez.
- Összegyűjtöttem, kik lehetnek a csapat tagjai (gazda, szociális szakember, polihisztor szervező stb.).

3. Célcsoport

- Meghatároztam, kik lesznek a résztvevők (pl. fogyatékkal élők, idősek, fiatalok, szenvedélybetegek).
- Megnéztem a célcsoport-hoz kapcsolódó szakmai és jogszabályi előírásokat.
- Felmértem, milyen programok, tevékenységek felelnek meg a képességeiknek és szükségleteiknek.

4. Helyszín és biztonság

- Kiválasztottam egy megközelíthető helyszínt.
- Gondoskodtam biztonságos, a célcsoport igényeihez igazodó akadálymentesített terekről.
- Megterveztem közösségi, pihenő és beltéri programhelyeket.
- Kialakítottam biztonsági protokollokat és eszközhasználati szabályokat.

5. Agrártevékenységek

- Kijelöltem a fő tevékenységeket (kertészkedés, állattartás, élelmiszer-feldolgozás, kézművesség, turizmus stb.). Ezeket összehangoltam az agrár-jogi előírásokkal (pl. „Kistermelői „rendelet)

- Biztosítottam, hogy a feladatok valódi értékkel bírjanak és sikerélményt adjanak.

6. Napi és éves struktúra

- Megterveztem a napi ritmust (érkezés, munka, pihenő, közös étkezés, délutáni aktivitások).
- Van heti/éves tervezési struktúra, ami átlátható a résztvevők számára is.
- Vannak alternatív megoldásaim a rossz időjárás és a téli időszak esetére.

7. Partnerségek

- Feltérképeztem a lehetséges partnereket (önkormányzat, iskolák, szociális intézmények, civil szervezetek).
- Bevonok önkénteseket és a helyi közösséget.
- Kapcsolódom a termékek értékesítési láncához.

8. Közösségépítés

- Programokat szervezek, ahol a résztvevők és a helyiek találkozhatnak.
- Nyitott napokkal, jeles eseményekkel erősítem a közösségi beágyazottságot.
- Gondoskodom arról, hogy a szociális farm valódi közösségi tér legyen.

9. Fenntarthatóság és finanszírozás

- Kialakítottam egy több lábon álló bevételi modellt (termék, szolgáltatás, pályázat, támogatás).
- Előre terveztem a költségeket, tartalékokat.
- Kapcsolódtam önkormányzati, állami és vállalati forrásokhoz.
- Beépítettem környezeti fenntarthatósági szempontokat (öko-, körforgásos szemlélet, szelektív hulladékgyűjtés, komposztálás, alternatív energia).

10. Hatásmérés

- Meghatároztam az egyszerű mérési mutatókat (pl. szabadban töltött idő, közös tevékenységek száma, hangulat).
- Van rendszeres visszajelzés a résztvevőktől és a hozzátartozóktól.
- Dokumentálom a tapasztalatokat (napló, fotó, rövid történetek).
- A mérési eredményeket felhasználom a program fejlesztésére és a támogatók felé való kommunikációra.
- Lépéseket teszek a Magyar Szociális Farm Tanúsító védjegy megszerzésére.

V. 3. A tevékenység forgatókönyve (szociális farm működése)

A szociális farm elsődleges célja, hogy valamilyen speciális szükségletű személyek⁶ biztonságos, strukturált és támogató környezetben vehessenek részt a mindennapi mezőgazdasági és közösségi tevékenységekben. A tevékenységek nem pusztán „feladatok”, hanem fejlesztési lehetőségek: mindegyik hozzájárul a résztvevők önállóságához, önértékeléséhez, társas kapcsolataihoz és életminőségéhez.

Miért fontos a **jó tervezés**? Néhány szempontos ajánlunk a tevékenységek tervezésekor figyelembe venni:

- ✓ **Biztonság:** az állatokkal és mezőgazdasági eszközökkel, illetve a termelés helyén végzett munka bizonyos kockázatokat rejt. A jól megtervezett napirend és a felelősségi körök egyértelmű kijelölése segít minimalizálni a balesetek esélyét. A munkaruha és a védőeszközök (például szemüveg, kesztyű) használata nemcsak a biztonságot szolgálja, hanem a tevékenység komolyságát és szakmai jellegét is kifejezi.
- ✓ **Áttekinthetőség:** a résztvevők számára a kiszámítható struktúra biztonságérzetet nyújt. A vizuális napirendek és a rövid, egyszerű utasítások segítik a megértést. Ez az autizmussal élők bevonása esetén kötelező jellegű, de a tapasztalat az, hogy más érintettek (még az önkéntesek is ide tartoznak) számára is fontos támpontot jelentenek.
- ✓ **Motiváció és sikerélmény:** ha a feladatok világosan megfogalmazottak, és kis lépésekben épülnek egymásra, a résztvevők megtapasztalhatják a „képes vagyok rá” érzését. Az önértékelés növekedése az egyéni fejlődés alapja.
- ✓ **Egyéni különbségek kezelése:** a tervezés során figyelembe kell venni a résztvevők eltérő fizikai, kognitív és pszichés képességeit. Nem mindenki képes ugyanazokra a feladatokra, ezért fontos az egyéni és az alternatív lehetőségek biztosítása.
- ✓ **Közösségi élmény:** a közösen végzett tevékenységek (pl. ebédkészítés, zárókör) erősítik a társas kapcsolatokat és a közösséghez tartozás érzését.
- ✓ **Fejlődési szempontok:** a rendszeres tevékenységek segítik az önállóság, a felelősségvállalás és a mindennapi életvezetési készségek fejlődését.

⁶ Általános szakmai dilemma, hogy hogyan nevezzük a bevont célcsoporti személyeket. Szakmai anyagokban használjuk a jogi kategóriákat (pl. fogyatékkal élő), a speciális szükségletű személyek, a résztvevők, az igénybe vevők, lakhatás esetén a lakók, vagy „fiatalok” elnevezéseket. Ezek a megnevezések a kapcsolódó pejoratív tartalmak miatt változnak (pl. a „sérült”, „leszállékolt”, „csökkent munkaképességű” kifejezés már elavult). Az „ellátott” és „gondozott” szavak is kerülendők, de van olyan szövegekörnyezet, ahol használatosak. A hétköznapi munka és a személyes kontaktus során mindenkit a saját nevén kell nevezni!

Fontos szempontok a segítők számára (munkarutin kialakításához):

- **Kommunikáció:** egyszerű, rövid utasítások; ha szükséges, vizuális segéd-eszközök. Mindig dicsérjünk és bátorítsunk.
- **Feladatválasztás:** biztosítsunk könnyebb és nehezebb feladatokat, hogy mindenki találjon számára megfelelőt. Kiváló, ha ezek egymást kiegészítik, és így közösen valósítunk meg egy komplex feladatot.
- **Rugalmasság:** legyen „B terv” rossz idő vagy váratlan helyzet esetére. Ezekről fontos előre is tájékoztatni a résztvevőket, különös tekintettel a kevésbé rugalmas autista személyekre.
- **Pihenők:** rendszeres szünetekkel megelőzhetők a túlterhelésből fakadó feszültségek.
- **Visszajelzés:** a nap végén mindig adjunk visszajelzést a teljesítményről, és adjunk teret a résztvevőknek is, hogy megoszthassák élményeiket.
- **Dokumentáció:** a napi események, sikerek és nehézségek rövid rögzítése segíti a hosszú távú fejlődés nyomon követését.

Célcsoport és ajánlott csoportméret

A szociális farmon végzett munka során a résztvevők egyéni képességei, szükségletei és terhelhetősége nagyon eltérőek lehetnek. A megfelelő csoportméret és segítő–résztvevő arány meghatározása alapfeltétel a biztonság, a jó élmény és a fejlesztő hatás biztosításához. A túl nagy csoport könnyen káoszt, balesetvesztélyt vagy szorongást okozhat, míg a túl kicsi csoportnál elveszhet a közösségi élmény. Ezért fontos az optimális arány, ahol a résztvevők személyre szabott támogatást kapnak, de közben megtapasztalhatják a közös munka örömét is.

A nemzetközi gyakorlatban bevált, hogy a szociális farmokon a résztvevők kisebb, 4-6 fős munkacsoportokban dolgoznak, segítő jelenlétével. Ez lehetővé teszi a közvetlen odafigyelést, az egyéni igények rugalmas kezelését, valamint a biztonságos tanulási környezet megteremtését. A hazai gyakorlat és több külföldi példa jól kombinálja az önkéntesek és jó képességű megváltozott munkaképességű segítők (pl. szociális szakemberek asszisztensei, mint munkavállalók) bevonást. A munkacsoportokat úgy alakítják ki, hogy egy szakember és egy asszisztens egy 6–8 fős csapattal dolgozik, amelyet két kisebb, önállóan tevékenykedő alcsoportra bontanak. Vannak olyan gyakorlati megoldások is, amikor a kétfős segítő csoportot a szociális szakember és maga a gazda alkotja.

Néhány gyakorlati példa célcsoport specifikáció szerint:

Az értelmi fogyatékosággal élők, akik enyhébb vagy közepes támogatási igényűek, általában 6–8 fős csoportban tudnak jól dolgozni, két kisebb csoportra bontva. Ebben az esetben egy segítő 3–4 résztvevőért felel, hiszen szükséges a folyamatos visszajelzés, ugyanakkor a résztvevők képesek rövidebb ideig önálló munkavégzésre is. A súlyosabb értelmi vagy halmozott fogyatékosággal élők

számára ennél szorosabb támogatásra van szükség: itt az ideális arány egy segítőre 1–2 résztvevő, a csoportlétszám pedig legfeljebb 4–5 fő lehet. A feladatokat számukra egyszerűsíteni kell, és folyamatos személyes segítség szükséges. Az autizmus spektrum zavarral élőknel a kiszámíthatóság, a kevés inger és a vizuális segédeszközök használata különösen fontos. Számukra 4–6 fős csoport az ideális, ahol egy segítő 2–3 résztvevőt kísér figyelemmel. Így biztosítható, hogy a segítők azonnal reagálni tudjanak a szenzoros túlterhelésből fakadó helyzetekre. (Az elején, a szociális farmra történő bevezetéskor gyakran az egy-egy fő felállás szükséges). A pszichiátriai betegséggel élők, például depresszióval vagy szorongással küzdők esetében a strukturált napirend és a motiváció fenntartása a legfontosabb. Itt kevesebb közvetlen fizikai segítség szükséges, ezért egy segítő 4–5 résztvevővel is tud foglalkozni, 8–10 fős csoportban. Az idősek és a demenciával élők támogatása során a biztonsági kockázatok – például az elesés vagy az eltévedés veszélye – miatt kisebb csoportok javasoltak. Az optimális létszám 4–6 fő, ahol egy segítő 2–3 résztvevőre figyel. Ebben a célcsoportban különösen fontos a türelem, a lassabb tempó és az ismétlések beépítése. A fiatalok, különösen a NEET-csoportba tartozók (iskolából kimaradt, képzésből kimaradó fiatalok), nagyobb, 8–10 fős csoportokban is jól működhetnek. Itt az ideális arány egy segítőre 4–5 résztvevő, a hangsúly inkább a figyelem fenntartásán, a motiváción és a közösségi élmény megteremtésén van.

Általánosságban elmondható, hogy az ideális csoportlétszám 6–8 fő résztvevő két segítő jelenlétével, ami jól ötvözi a személyes odafigyelést és a közösségi tanulás élményét. A kiscsoportos bontás – 2–3 fős munkacsoportok állatok gondozására, kerti munkára vagy feldolgozásra – lehetővé teszi, hogy minden résztvevő kipróbálhasson különböző tevékenységeket. A rotáció biztosítja a változatosságot és a fejlődési lehetőségeket. A segítők szerepe ebben kulcsfontosságú: egyikük a feladat szakmai vezetését végzi, míg a másik a résztvevők állapotát, hangulatát és biztonságát követi figyelemmel.

Napi forgatókönyv minta

A szociális farm „szolgáltatás” szakmai program szerves része a mindennapi ritmus: a munkavégzés, a közös étkezések, a pihenés és a szabadidős tevékenységek váltakozása. Ez a struktúra támogatja a résztvevők kiegyensúlyozottságát, a közösséghez való tartozás élményét, és hosszú távon elősegíti a társadalmi beilleszkedést.

Minta teljes nap a farmon 8:30–15:30 között.

- Célok: rutin, jól-lét, munka-/életkészségek, közösség, önállóság fejlesztése
- Javasolt stáb: 1 szakmai vezető (agrár), 1 szociális segítő/mentor, 1–2 önkéntes vagy asszisztens. Létszámarány: 1:3–1:5 (igény szerint akár 1:2).

08:30–09:00 – Érkezés & biztonsági check-in (rutin ellenőrzés)

- Üdvözlés, nap céljainak rövid ismertetése, közérzet-skála (pl. 1–5).
- PPE ellenőrzés⁷ (kesztyű, csizma, napellenzős sapka, esőkabát, védőszemüveg stb.), kézmosás, napfényvédelem.
- Napi kockázatfelmérés (időjárás, talajcsúszás, állatok állapota).

09:00–09:30 – Reggeli kör & feladatkiosztás

- Időjárás/állapot alapján 3 mikrocsoport: „Állatgondozás”, „Kert”, „Műhely/feldolgozás”.
- Párok/„buddy” rendszerben⁸, vizuális feladatkártyák.

09:30–10:45 – Munkaszakasz 1

- Állatgondozás: etetés-itatás, alomcsere, tojásgyűjtés
- Kert/Hortikultura: gyomlálás, mulcsozás, palántázás, öntözés (idős/érzékeny résztvevőknek magaságys).
- Műhely/feldolgozás: tojásválogatás, címkézés, lekvárfőzés előkészítése, teakeverék csomagolás, gyertyaöntés stb.

10:45–11:00 – Pihenő

- Tízórai, folyadékpótlás, rövid értékelés, hogy hol tartunk a munka folyamatban.

11:00–12:00 – Munkaszakasz 2

a délelőtti elkezdett folyamatok folytatása, szükség esetén rotáció.

12:00–13:00 – Ebéd & közösségi főzés

- Egyszerű, szezonális menü (pl. zöldségleves + házi kenyér).
- Feladatok: terítés, adagolás, mosogatás.

13:00–14:30 – Munkaszakasz 3

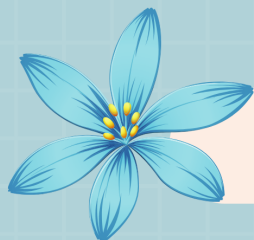
- Alacsonyabb intenzitású munkák, és az aznapi feladatok befejezése
- Eszközök rendbetétele, szerszámos ellenőrzőlista, elpakolás
- Kézmosás, csizmamosás, átöltözés

14:30–15:30 – Skill modul” / Tanulási egység/ Zárókör & dokumentáció

- Heti téma szerint (pl. komposztálás; rovarhotel; alap balesetvédelem;)
- Napi siker-pillanat, nehézség, fotónapló (hozzájárással)
- Rövid célértékelés (egyéni mikro- célok)
- Következő találkozó tervezése, elköszönés

⁷ Personal Protective Equipment = egyéni védőfelszerelés.

⁸ A „buddy rendszer”, magyarul páros rendszer lényege, hogy a résztvevők mindig párban dolgoznak, így figyelnek egymásra, segítik és motiválják egymást. Ez növeli a biztonságot, hiszen hamarabb észreveszik, ha valami gond van, valamint támogatást ad a gyengébb vagy bizonytalanabb résztvevőknek. A páros rendszer erősíti a közösségi élményt és egyszerű módja annak, hogy a feladatvégzés során mindenki nagyobb biztonságban és önbizalommal vegyen részt

HETI TERVEZŐ

Minta

Hétfő

- **Reggel:** állatok ellátása, itatás, takarmánykészlet leltár.
- **Délelőtt:** kertművelés (pl. gyomlálás, ültetés, öntözés), tojásgyűjtés,
- **Ebéd után:** közös főzés/ételkészítés a farm terményeiből
- **Délután:** kézműves foglalkozás (pl. fa, agyag, festés)

Kedd

- **Reggel:** állatok ellátása, egészségi állapot lejegyzése
- **Délelőtt:** magaságyas készítés, eszközök és műhely rendbetétele
- **Ebéd után:** testmozgás (séta, torna)
- **Délután:** beszélgetőkör / közösségi élménymegosztás

Szerda

- **Reggel:** állatok ellátása, alomtisztítás
- **Délelőtt:** szezonális munkák (betakarítás, palántázás)
- **Ebéd után:** pihenő, relaxáció, zene
- **Délután:** tanulás és kreatív fejlesztő foglalkozás (pl. környezetvédelem témában)

Csütörtök

- **Reggel:** állatok ellátása, karámjavítás
- **Délelőtt:** kerti közös munka (ágyások ápolása, komposzt kezelés)
- **Ebéd után:** közös sütés (pl. lepény)
- **Délután:** sportprogram / kertben játékos feladatok

Péntek

- **Reggel:** állatok ellátása,
- **Délelőtt:** heti nagytakarítás a farmon (pl. ólak, közös helyiségek)
- **Hétféle piactár készítés** (csomagolás)
- **Ebéd után:** közös heti értékelés: mi sikerült, mit tanultunk
- **Délután:** szabadidős program (filmnézés, kirándulás, közös játék)

Szombat

- Termelői piacon értékesítés
- Farmon látogatói csoportok fogadása
- Kirándulás, természetjárás, közösségi események látogatása

Vasárnap

Könnyű állatgondozási feladatok
Séta a farmon, közös beszélgetés, szabadidős programok

Rossz idő / téli „B” terv (helyettesítő tevékenységek)

- Szerszámkarbantartás, takarítás
- Konyhai feldolgozás: savanyítás, aszalás, lekvárkészítés, címkézés, magórlés
- Kézműves tevékenység: méhkeret-összeszerelés, gyertyaöntés, textil újjahasznosítás, készülődés a közeledő aktuális ünnepre
- Oktatás: állatjólét, kertészeti ismeretek, elsősegélynyújtás

Heti forgatókönyv (tematikus rotáció)

Az előre megtervezett hetirend feladata, hogy struktúrát és biztonságot adjon a résztvevők mindennapjainak, ugyanakkor rugalmas keretet biztosítson a mezőgazdasági munkák szezonális változásaihoz és a csoport igényeihez.

Példa heti tervhez (egy kisebb komplex farm élete, melyen pl. 12 fős kis ott-hon működik) *(kép a következő oldalon).*

A gazdaságban végzett feladatok – például a rendszeresen végzett állatok gondozása, a kertművelés vagy az eszközök rendben tartása – kézzelfogható eredményt hoznak. Ez növeli az önbizalmat, segít megtapasztalni a felelősségvállalást, és fejleszti a munkavégző képességet.

A hetirend biztosítja a rendszerességet: segít eligazodni a napok teendőiben, biztonságot ad, és keretet nyújt a közös munkához, az étkezésekhez, a pihenéshez és a szabadidőhöz. Így egyszerre támogatja a testi-lelki egyensúlyt, a szociális kapcsolatok fejlődését és a közösségi élmény erősödését. A szociális farm tehát nemcsak a mezőgazdasági munkáról szól, hanem a fejlődésről, a tanulásról és arról is, hogy mindenkinek lehet fontos szerepe egy közösségben.

Célcsoport-specifikus adaptációk

A különböző célcsoportoknál eltérő fókuszokat alkalmazunk a szociális farm munkájába történő bevonódás során. A leginkább előforduló jellegzetességek:

- Értelmi fogyatékoság / autizmus: rövid (20–30 perces) blokkok, vizuális kártyák (piktogramok, fényképek, folyamatábrák), fix rutin, csendes viselkedési pont (kuckó).
- Pszichoszociális problémákkal érintettek (depresszió, szorongás): előre jelezhető napirend, alacsony szenzoros ingerek, „low-demand”⁹ feladatok az elején.
- Szenvedélybetegségből felépülők: erős napirend, felelősségi szerepek (pl. eszközgazda), páros munka.
- Idősek / mozgáskorlátozottak: ülő munkapad, magasságyások, könnyű kéziszerszámok, több pihenő.

⁹ „Low-demand activity” = alacsony terheléssel járó tevékenység, amely nem fárasztja ki túlzottan a beteget/pácienset, de mégis hasznos a fejlődéshez vagy a rehabilitációhoz.

- Fiatalok / NEET: gamifikált¹⁰ pontgyűjtés, gyors visszajelzés, látható produktum (pl. egy rekesz zöldség „az én munkám” címkével).
- Menekültek / nyelvtanulók: piktogramok, kulcsszókártyák több nyelven; „nyelvi társ” beosztás.

Dokumentáció & hatásmérés (rövid, de következetes)

A szociális farmoknál a szakmai tevékenység és a célcsoport fejlődésének dokumentálása fontos az átláthatóság és felelősség biztosítása érdekében, valamint a programok hatékonyságának mérésére. Segít a személyre szabott fejlesztési tervek kidolgozásában, és lehetőséget ad a javításra vagy módosításra, ha szükséges. A dokumentáció alapot ad a támogató források megszerzéséhez is, hiszen a nyújtott szolgáltatások eredményei alátámasztják a farmok hatékonyságát. Emellett biztosítja a jogi és etikai megfelelést, és hozzájárul a tapasztalatok és legjobb gyakorlatok megosztásához más farmokkal és szakemberekkel. Mindezek révén a dokumentálás nemcsak a farmok működését segíti, hanem a célcsoport fejlődését és a programok folyamatos javítását is.

Néhány jó gyakorlat illetve eszköz a szociális farmok nemzetközi gyakorlatából:

- Napi lap: jelenlét, hangulat (1–5 osztályozás, vagy mosolygós arcok jelölése), feladatok, incidensek, megfigyelések rövid dokumentálása
- Kimenetek: késztermékek száma/óra, eladások, ügyfél-visszajelzések.
- Történetek: „outcome story” 1–2 mondat/fő/hó (GDPR hozzájárulással).
- Heti összegzés: egyéni cél (GAS), kompetencia-checklist (pl. eszközhasználat, önállóság).
 - Az **egyéni cél** (angolul: *individual goal*) a résztvevő személyre szabott, fejlesztési vagy terápiás célkitűzését jelenti. Ez nem általános, mindenki számára közös elvárás, hanem az adott ember képességeihez, szükségleteihez és lehetőségeihez igazított fejlődési cél. A **GAS** (Goal Attainment Scaling = *Célmegvalósulás Skálázása*) egy módszer, amellyel mérhetővé teszik, mennyire sikerült az egyéni célt elérni. Ezt úgy működik, hogy a célhoz egy **ötfokozatú skálát** rendelnek:
 - **-2** = sokkal rosszabb az elvártnál
 - **-1** = kicsit rosszabb az elvártnál
 - **0** = elvárás szerint teljesült (a tervezett cél)
 - **+1** = jobban sikerült a vártnál
 - **+2** = sokkal jobban sikerült a vártnál

¹⁰ A „gamifikált” (angolul: *gamified*) kifejezés azt jelenti, hogy **játékos elemeket építenek be egy olyan tevékenységbe, ami eredetileg nem játék**. A lényege: a játékokban megszokott motivációs és élményszerző mechanizmusokat (pl. pontok gyűjtése, szintek elérése, jelvények, kihívások, versenyek, jutalmak) más területekre alkalmazzák, hogy **növeljék a részvételt, a motivációt és az élményt**.

• **Jól-lét skálák (havonta): WHO-5 / WEMWBS rövid verzió.**

A jóllétet mérő pszichológiai kérdőívet gyakran használják szociális, pedagógiai vagy egészségügyi programokban a résztvevők lelki állapotának nyomon követésére. Két egyszerűsített eszköz:

a) WHO-5 Jóllét Index

(5 kérdés, az elmúlt 2 hét, vagy egy hónap alapján)

Kitöltés

Minden állításra válaszolj egy 0 (egyáltalán nem igaz) – 4 (mindig igaz) közötti számmal/állítással:

Állítások:

1. Vidámnak és jókedvűnek éreztem magam.
2. Nyugodtnak és ellazultnak éreztem magam.
3. Aktívnak és életerősnek éreztem magam.
4. Reggel kipihenten ébredtem.
5. Az életem tele volt érdekes dolgokkal.

Értékelés:

- Add össze a pontokat (0–20).
- Szorozd meg 4-gyel → százalékos eredményt kapsz (0–100%).

Jelentése:

- 70% felett → jó lelkiállapot
- 50–70% → érdemes figyelni magadra
- 50% alatt → javasolt szakemberrel konzultálni

b) WEMWBS rövidített változat

(7 kérdés, az elmúlt 2 hét, vagy egy hónap alapján)

Kitöltés

Válassz 1 (egyáltalán nem) – 5 (mindig) közötti számot minden állításra:

Állítások:

1. Optimistán álltam a jövőhöz.
2. Éreztem, hogy hasznos vagyok mások számára.
3. Nyugodtnak éreztem magam.
4. Magabiztosnak éreztem magam.
5. Volt világos elképzelésem az életemről.
6. Képesnek éreztem magam a problémák megoldására.
7. Éreztem, hogy jól kijövök másokkal.

Értékelés:

- Összes pont: 7–35 lehet.

Jelentése:

- 28–35 pont → magas jóllét
- 21–27 pont → átlagos jóllét
- 20 pont alatt → alacsony jóllét, érdemes odafigyelni

Ez a két kérdőív egy gyors „lelki hőmérő”. Segít észrevenni, ha tartósan fáradt, kedvetlen vagy túlterhelt a kliens. Ha az eredmény alacsony, az nem feltétlenül jelent problémát, de jelzés, hogy jó, ha jobban odafigyelünk a napi programok tartalmaira. Ha szükséges akcióttervet tudunk kidolgozni a szakmai teammel.

Fenntarthatósági megfontolások

Egy szociális farm elindítása több, mint egy mezőgazdasági vállalkozás: közösségteremtő, gyógyító és jövőformáló kezdeményezés is egyben. A földdel való munka, az állatok gondozása és a természet ritmusához való „különleges” csoportok kapcsolódásának elősegítése nemcsak értékes termékeket hoz létre, hanem az emberi jóllétet, a társadalmi befogadást és a helyi közösségek megerősödését is szolgálja, a farmtevékenység erősíti a vidéki életminőséget, támogatja a helyi gazdaságot. Éppen ezért tekintik a szociális farmokat Magyarországon új szektornak, egyben a társadalmi vállalkozások zöld, agráralapú úttörőjének.

A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy a siker kulcsa a **multifunkcionalitás** és a **partnerség**: egy farm egyszerre nyújt szociális szolgáltatást, kínál minőségi termékeket, programokat, és képes hosszú távú együttműködéseket kialakítani önkormányzatokkal, intézményekkel és civil szervezetekkel.

Egy szociális farm létrehozása nem könnyű, de hatalmas lehetőség. *Aki belevág, nem csupán gazdálkodik, hanem jövőt épít: olyan helyet, ahol a természet, a munka és az emberi kapcsolatok új egyensúlyba kerülnek.*

V. 4. Konkrét bevételi „lábak” (diverzifikáció) — hogyan nézhet ki a portfólió:

(Egy fenntartható szociális farm több ilyen lábat kombinál.)

1. Szociális / gondozási szerződések — helyi önkormányzat, társadalmi szolgáltató, iskola, egészségügyi intézmény által finanszírozott programok (helyi napi ellátás, foglalkoztatás, terápiás foglalkozások). Stabilitást ad, a támogatás a farm szociális tevékenységeit biztosító beruházási, eszközvásárlási és működési költségeit fedezi, ide értve a mezőgazdasági szakember bérezését is.

2. Munkaalapú foglalkoztatás / integrált foglalkoztatás — farmon belüli munkahelyek részmunkaidőben (hátrányos helyzetűek foglalkoztatása), amelyek után járó állami támogatások fedezik egyrész a célcsoport bérezését, és a bevont (szociális, oktatási, mezőgazdasági) szakemberek időarányos díjazását.

3. Értékesítés: CSA, farmshop, piacok, online rendelés — termékek közvetlen eladása (magasabb árrés) és előfizetéses dobozok.

4. Agroturizmus & élményprogramok — napos farmprogramok, iskolai kirándulások, rendezvényhelyszín-bérlés, falusi szálláshely. Jó kitöltő (szezónális) bevétel.

5. Oktatás, szakképzés, közösségi programok — díjazott workshopok, kertészeti képzések, önkéntes programok, szemléletformáló események.

6. Vidékfejlesztési intézkedések, pályázatok—agráralapú kifizetések és különféle projektek

7. Filantróp támogatások — kezdeti beruházásokat, kapacitásépítést, közösségi innovációt, társadalmi hatás növelését támogathatnak.

V. 5. Működési keretek, amik stabilizálják a fenntarthatóságot

- **Szerződéses kapcsolatok:** hosszabb távú megállapodások helyi oktatási/ szociális/egészségügyi/ rehabilitációs intézményekkel (kapacitás tervezése, lekötése) csökkentik a kockázatot.

- **Impact/ hatás-mérés és dokumentáció:** rendszeres eredménymérés (well-being, terápiás és foglalkoztatási eredmények) segít támogatások megszerzésében, elszámolásában.

- **Képzés és protokollok:** szociális munkás/terapeuta – gazda együttműködése, munkavédelmi és jogi standardok — elvárt feltételek a megrendelő szervezeteknél.

A szociális farmok fenntarthatósága ott működik igazán, ahol sikerül a mezőgazdasági termelést, a szociális szolgáltatásokat és a közösségi beágyazottságot összekapcsolni.

Egy szociális farm akkor lehet hosszú távon fenntartható, ha több lábon áll: a termelés mellett szolgáltatásokat is kínál, támogatásokhoz és partnerségekhez kapcsolódik. Lényeges a helyi közösségekhez és intézményekhez – például iskolákhoz, kórházakhoz, szociális intézményekhez, önkormányzatokhoz – való kapcsolódás, amely stabil háttérrel teremt. Kulcsfontosságú a hosszú távú bevételi források kiépítése, mint amilyen a foglalkoztatási rendszerhez való bekapcsolódás vagy a szociális szolgáltatások egyes elemei után járó támogatások igénybevétele. Végül a sikerhez hozzájárul az innováció is: az ökoturizmus, a közösségi kosarak, a slow food mozgalomhoz való kapcsolódás mind olyan kiegészítő elemek, amelyek növelik a farmok vonzerejét és ellenálló képességét a változó gazdasági környezetben.

V. 6. Indító checklist egy magyar szociális farm számára

A szociális farm olyan innovatív kezdeményezés, amely egyszerre szolgálja a közösséget, a fenntartható mezőgazdaságot és a társadalmi integrációt. Az indulás azonban számos kérdést vet fel: hogyan lesz fenntartható a működés, kik a partnerek, és milyen bevételi forrásokra lehet számítani? Az indulás mindig nagy kihívás, de egyben izgalmas lehetőség is: lépésről lépésre építhető fel

egy olyan hely, amely valódi változást hoz emberek és közösségek életébe. Ez a checklist útmutatóként szolgál ahhoz, hogy az első évben biztos alapokra helyezd a farmot, és elindulj a hosszú távú fenntarthatóság felé.

1. Stratégiai alapok

- **Célcsoport tisztázása:** kik számára nyújt szolgáltatást a farm (pl. foglalkoztatással élők, álláskeresők, idősek, szenvedélybetegek).
- **Szolgáltatási csomag kialakítása:** mit kínálunk a szociális, oktatási vagy egészségügyi intézményeknek (pl. heti 2–3 napos foglalkozás, kertterápia, részmunkaidős foglalkoztatás).
- **Értékajánlat rövid megfogalmazása:** laikus nyelven, könnyen bemutatható önkormányzatnak vagy partnernek (pl. 1 oldalas bemutatkozó).

2. Szervezet és működés

- **Jogi forma tisztázása:** egyesület, alapítvány, szociális szövetkezet vagy nonprofit kft.
- **Foglalkoztatás jogszerűsége:** munkaszerződések, köz- vagy akkreditált foglalkoztatás, mentorált munka.
- **Biztosítás és felelősség:** munkavédelmi, balesetbiztosítási és felelősségbiztosítási megléte.

3. Partnerségek és szerződések

- **Stakeholder-térkép készítése:** helyi önkormányzat, szociális szolgáltató központ, családsegítő, iskola, munkaügyi központ, egészségügyi/rehabilitációs intézmények.
- **Pilot-program indítása:** legalább 1 szerződéses partnerrel 3–6 hónapos próbaidőre, standardizált és árazott szolgáltatáscsomag formájában.
- **Írásos megállapodás:** pontosan rögzítve a szolgáltatás tartalmát, díját, résztvevők számát és időtartamát.

4. Bevételi lábak (diverzifikáció)

- **Piaci értékesítés:** CSA/dobozrendelés, helyi piac, farmshop vagy rendezvények = folyamatos készpénzforgalom biztosítása.
- **Agroturisztikai programok:** nyílt nap, iskolai kirándulás, workshopok = kísérleti bevétel + közösségi láthatóság.
- **Pályázatok és támogatások:** LEADER, KAP, TOP vagy egyéb források feltérképezése és beadása.
- **Állami források elérése:** foglalkoztatási támogatások, szociális intézményi együttműködések, hosszabb távon lakhatási vagy oktatási szolgáltatások bővítése.

- **Alternatív források:** CSR-partnerek, közösségi finanszírozás, farmtagság.

5. Program- és hatásmérés

- **Kiindulási állapot rögzítése:** pl. WHO-5 skála vagy más jóllétmérő eszköz.
- **Egyszerű monitoring:** jelenléti ívek, rövid visszajelzések, fotódokumentáció.
- **Hatásindikátorok:** munkakészség, közérzet, közösségi részvétel → negyedéves rövid összegzés.
- **Impact-mérés beágyazása:** rendszeres adatok, amelyek meggyőzik a finanszírozókat és partnereket.

6. Kommunikáció és közösségépítés

- **Alap online jelenlét:** weboldal, közösségi média, bemutatkozás és események.
- **Helyi média és nyilvánosság:** sajtómegjelenések, nyílt napok, partner-ségi bemutatók.
- **Önkéntesek és támogatók bevonása:** közösségi események, szponzorációs lehetőségek.
- **Hálózatosodás:** csatlakozás a Magyar Szociális Farm Szövetséghez, védjegy és közös tanúsítás megszerzése.

7. Rövid távú mérföldkövek (6–12 hónap)

- 1–2 szerződéses szociális partner → stabil szolgáltatási bevétel.
- 1–2 piaci értékesítési csatorna → rendszeres készpénzbevétel.
- 1–2 pályázat megcélzása → kezdőtőke vagy fejlesztési támogatás.
- Dokumentált hatásmérés → erős üzenet fenntartók és támogatók felé.

Ez az egységesített checklist egyfajta **indítócsomag**: ha a pilot év végére minden fő területen elérünk legalább egy kézzelfogható eredményt, a szociális farm láthatóvá válik, hiteles lesz a partnerek előtt, és elindul a hosszú távú pénzügyi fenntarthatóság felé.

V. 7. Pénzügyi megfontolások

A szociális farm fenntarthatósága nagyban függ a pénzügyi tervezéstől és a bevételi lábak tudatos kialakításától. Egy sikeres szociális farm képes ötvözni a mezőgazdasági termelésből, a szociális szolgáltatásokból és a közösségi, turisztikai vagy oktatási programokból származó bevételeket, miközben stabil háttérrel biztosít a résztvevők foglalkoztatásához és fejlesztéséhez. A diverzifikáció tehát nem pusztán gazdasági eszköz, hanem a társadalmi küldetés fenntarthatóságának kulcsa is.

Diverzifikált bevételek:

- A szociális farm akkor stabil, ha **az állami finanszírozás rendszeresen érkezik** (a legtöbb országban a legfőbb bevételi láb). Ez lehet a farmon működő szociális- és foglalkoztatási intézmény/ rehabilitációs munkahely biztosítása, vagy egy külső fenntartótól vásárolt szolgáltatás (többnyire annak állami forrásából) a bevont célcsoport részére. Gyakran az önkormányzatokon keresztül érkezik a finanszírozás (pl. közmunka, szolgáltatások vásárlása).
- Ha a **mezőgazdasági termékeket közvetlenül a fogyasztókhoz** (CSA, közösségi kosár, bio-piac) juttatják el, a bevétel akár **+30%-kal növelhető**.
- A turizmus (farm-szálláshely, rendezvények) és oktatás jelentősen javíthatja a pénzügyi egyensúlyt, és ez folyamatosan bővíthető bevételi lehetőség.
- A pályázati bevétel bizonytalan, ezért **kiegészítő forrásként** érdemes számolni vele, nem alapbevételeként. A **CSR** támogatásokkal együtt elsősorban innovációra, beruházásokra érdemes fordítani (a működési költséget az előbbiekből kell kitermelni!):

Költségmegoszlás:

- A **költségek legnagyobb része (kb. 56%) a személyzetre** megy el, hiszen a szociális farm alapeleme szakmai együttműködés és a folyamatos jelenlét.
- Szignifikáns még a **működési költség és az állattartás** (együttesen kb. 23%), mivel a farm fenntartása energia- és anyagigényes.
- A kisebb tételek (adminisztráció, marketing, képzés) fontosak a működéshez, de arányuk kicsi.

A pénzügyi elemzés azt mutatja, hogy a szociális farmok sikerének záloga az állandó és kiszámítható bevételek biztosítása – elsősorban a szociális és foglalkoztatási programok után járó állami vagy önkormányzati térítések. Ezek adják a biztonságos alapot, amelyre a mezőgazdasági értékesítés, a turizmus és az oktatási programok épülhetnek. A pályázatok és a CSR-források hasznos kiegészítők, de inkább fejlesztési és innovációs célokra érdemes őket fordítani. A költség- és bevételmegoszlásból jól látszik: a szociális farm gazdálkodása akkor válik fenntarthatóvá, ha a szakemberek munkáját és a működési költségeket stabil források fedezik, miközben a farm képes nyitni a piac, a közösség és a támogató partnerek felé is. Ez a több lábon álló modell biztosítja, hogy a szociális farm hosszú távon is társadalmilag hasznos és anyagiilag életképes maradjon.

VI. Nemzetközi jó példák

VI. 1. Nemzetközi hálózatok

Külföldön is a szociális farmok – angolul social farming vagy care farming – országonként eltérő hagyományok és jogi keretek között működnek.

Szinte minden nyugat- és közép-európai országban is működik országos szövetség vagy ernyőszervezet, néhány példa:

- **Olaszország: Forum Nazionale Agricoltura Sociale** (Országos Szociális Mezőgazdasági Fórum). Országos ernyőszervezet, amely a szociális mezőgazdaságot képviseli. Erős jogi háttérrel rendelkezik: Olaszországban törvény szabályozza a szociális mezőgazdaságot (141/2015 törvény, mint agricoltura sociale). Confederazione Italiana Agricoltori (CIA) – Szociális Mezőgazdasági Szekció, az egyik legnagyobb gazdaszervezet külön ágazatként képviseli a szociális farmokat.
- **Hollandia: Landbouw & Zorg (Farming & Care Association)**, országos szakmai szövetség, több mint 1000 szociális farm taggal.
- **Németország: sok tartományban működnek regionális szövetségek** (pl. „Soziale Landwirtschaft Niedersachsen”). Erős az egyházi és civil szervezetek szerepe, akik rehabilitációs vagy közösségi farmokat működtetnek.
- **Írország: Social Farming Ireland**, országos hálózat, több száz farmmal., az Ír kormány és az EU LEADER program is támogatja.
- **Ausztria: Green Care Österreich**, országos ernyőszervezet, amely a mezőgazdaság és a szociális szolgáltatások összekapcsolását segíti, projekteik között szerepel a szociális farmok minőségbiztosítása és a gazdák képzése.
- **Egyesült Királyság: Social Farms & Gardens**, az egyik legnagyobb és legismertebb nemzetközi szervezet, több mint 1000 közösségi kertet, szociális farmot és városi mezőgazdasági kezdeményezést fog össze
- **Svédország: Grön Omsorg (Green Care Sweden)**, hálózat, amely a mezőgazdaságot és az egészségügyi/szociális és oktatási szolgáltatásokat köti össze.
- **Finnország: Green Care Finland**, egyesület, amely a „Green Care” szolgáltatásokat koordinálja (mezőgazdasági alapú terápia, természetterápia, szociális farmok). Aktívan részt vesz európai kutatási projekteken (pl. COST).

- **Norvégia:** az agrártárcának önálló green care főosztálya van. A Norvég kormány 2011 ben adta ki a „National Strategy for Green Care” („Green Care nemzeti stratégia”) címmel irányelveket és támogatásokat, hogy a szolgáltatások fejlődjenek, legyenek minőségileg megbízhatóak, és több farm tudjon bekapcsolódni. A fő hálózati/jóváhagyási rendszer az „Inn på tunet” védjegy rendszere és hálózata, ami része annak a stratégiának, amelyben a gazdaságok jóváhagyott szolgáltatóként működhetnek welfare (jóléti) tevékenységek ellátásában.

Az EU szinten több hálózat (SoFar, COST, ENRD) segíti a szociális farm alapú tudásmegosztást és a szakmai háttér fejlesztését.

- SoFar Network (Social Farming Network, EU-s projekt) - az Európai Unió által támogatott nemzetközi hálózat, amely a szociális farmok tudásmegosztását és közös fejlesztését segíti.
- COST Action – Green Care in Agriculture (COST 866) - EU-s kutatási program, amely 2006–2010 között összefogta a szociális farmokkal, zöld terápiával és mezőgazdasági rehabilitációval foglalkozó szakértőket 22 országból.
- European Network for Rural Development (ENRD) - az EU vidékfejlesztési hálózata, ahol külön munkacsoport foglalkozik a szociális gazdálkodással és társadalmi innovációval.

VI. 2. A szociális farmok célcsoportjai – nemzetközi kitekintés

Nemzetközi összevetésben jól látható, hogy Míg Nyugat-Európában az egészségügyi és szociális ellátáshoz kapcsolódó célcsoportok dominálnak, addig a mediterrán országokban inkább a munkaerőpiaci integráció és a menekültek befogadása kap nagyobb hangsúlyt, míg Skandináviában az oktatási és közösségi funkciók is kiemelt jelentőségűek.

- A mediterrán térségben a migráció és a munkanélküliség jelenti a fő társadalmi kihívást. Spanyolországban és Olaszországban sok farm fogad menekülteket, migránsokat és fiatal munkanélkülieket. Olaszországban, a farmok nagyon széles réteget szólítanak meg, így az előbbieket mellett még fogyatékossgal élőket, időseket, mentális problémákkal küzdőket is.
- Portugáliában és Máltán kisebb léptékű, de szintén erős a szenvedélybeteg- és mentális rehabilitációs vonal.
- Görögországban a pszichiátriai betegek és súlyosan fogyatékos emberek ellátása kapcsolódik össze a szociális mezőgazdasággal.
- Hollandiában kiemelt szerepet kap az idősgondozás, különösen a demenciában élők nappali ellátása, de fontos célcsoport az autizmussal élők és a fiatalok is.

- Angliában a mentális egészség és a szenvedélybetegségek kezelése dominál, ahol a „social prescribing” rendszer révén az orvosok akár szociális farm programot is „felírhatnak” a pácienseknek.
- Németországban és Ausztriában a hangsúly inkább a munkaerőpiaci reintegráción van: fogyatékosok, pszichiátriai betegek és megváltozott munkaképességűek számára kínálnak munkarehabilitációt.
- Kelet-Közép-Európában, például Romániában és Lengyelországban a fogyatékosokkal élők mellett a roma közösségek, tartós munkanélküliek és elszigetelt vidéki idősök is fontos célcsoportok.
- A skandináv országok közül Norvégiában és Finnországban a mentális egészség és a fiatalok támogatása áll középpontban, amikor terápiás és oktatási programokat szerveznek pszichés problémákkal élőknek, időseknek és fiataloknak.
- Svédországban és Dániában pedig különösen a bevándorlók, munkanélküli fiatalok, valamint a szenvedélybetegséggel küzdők integrációja hangsúlyos.

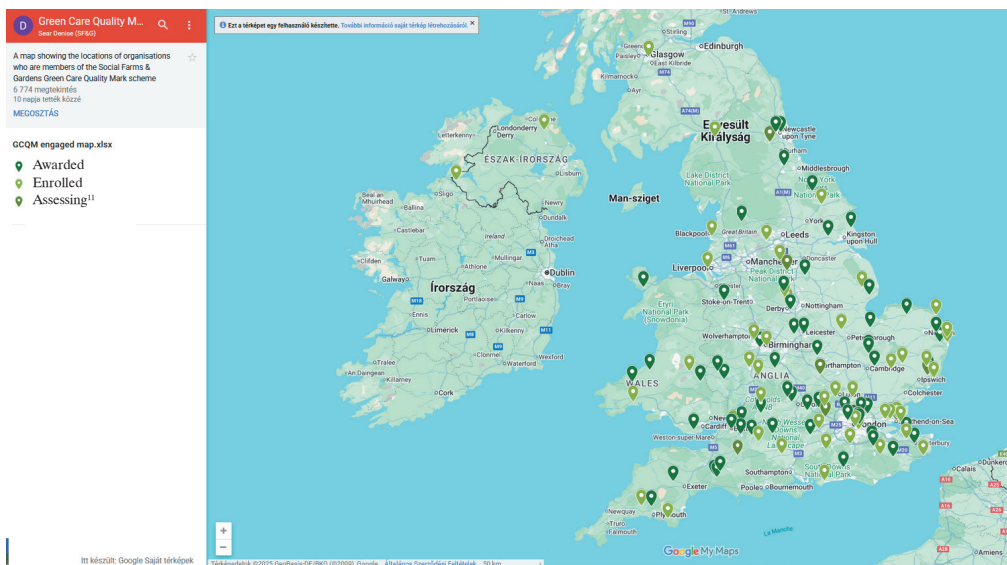
Nemzetközi kitekintésben is látszik, hogy a szociális farmok mindenhol az adott ország legsúlyosabb társadalmi problémáira reagálnak.

VI. 3. Védjegyek Európában

A szociális farmok minőségbiztosítási és tanúsítási rendszerei Európa-szerte változatosak, de közös céljuk, hogy biztosítsák a szakmai színvonalat, erősítsék a társadalmi bizalmat, és hivatalos elismerést adjanak a farmok szociális tevékenységeinek.

Az **Egyesült Királyságban** a **Green Care Quality Mark** szolgál akkreditációként, amelyet a Social Farms & Gardens szervezet bocsát ki. A védjegy éves szinten auditálva tanúsítja, hogy a care farmok és közösségi kertprojektek biztonságosan és professzionálisan működnek, valódi gondoskodást nyújtanak az embereknek és az állatoknak egyaránt. A „Care Farming UK” különösen szoros kapcsolatot épített ki a Nemzeti Egészségügyi Szolgálattal (NHS). A farmok szolgáltatásait gyakran „social prescription” keretében írják fel az orvosok – például depresszió kezelésére kertterápiát –, így a bevételi forrás az egészségbiztosítási hozzájárulásból, pályázati forrásokból és a farmturizmusból áll össze.

Ausztriában a **Green Care Österreich** országos tanúsítvány akár tizenkét különböző profilra – például idősgondozásra, fogyatékkal élők ellátására, pszichiátriai támogatásra vagy ifjúsági programokra – kínál minősítést. A tanúsítást az agrárművelet és a független SystemCERT auditor végzik, önkéntes audit formájában, hároméves érvényességgel. Ausztriában a „Green Care” modell szerint a gazdák a hagyományos mezőgazdasági tevékenységük mellett szociális programokat is kínálnak, így plusz jövedelemhez jutnak anélkül, hogy a farm alapvető gazdasági működését fel kellene adniuk.

Hollandiában a szociális farmok számára a „Kwaliteit laat je zien” – magyarul: „Mutasd meg a minőséget” – minőségi védjegy biztosít keretet. Ezt a Federatie Landbouw en Zorg, a szektor szövetsége működteti, és garantálja, hogy a farmok magas színvonalú, biztonságos szociális szolgáltatásokat nyújtsanak. A rendszer nagy hangsúlyt fektet az ellátottak elégedettségére. Hollandiában a „Zorgboerderij” modell több száz farmot foglal magában, ahol például demenciával élők vagy pszichiátriai betegek terápiás napokat töltenek, és ezek költségeit az állami egészségbiztosítás fedezi. A farmok bevétele így a biztosítási hozzájárulásból, a termékértékesítésből és az önkormányzati támogatásokból tevődik össze.

Norvégiában az „Inn på tunet”, vagyis „belépés az udvarra” néven ismert Green Care modell vált országosan ismertté. Ez a rendszer a mezőgazdasági gazdaságokat hivatalos szolgáltatóként kapcsolja be a szociális, nevelési és egészségügyi ellátásba. A tanúsítást a Matmerk, a nemzeti minősítési hatóság végzi, amely szigorú minőségi előírásokat alkalmaz. A norvég nemzeti green care stratégia alapján: a tanúsítással rendelkező farmok szerződéses partnerei lehetnek az önkormányzatoknak, amelyek közbeszerzés útján vásárolják meg a szolgáltatásokat. Jelenleg mintegy ezer farm fele rendelkezik hivatalos tanúsítvánnyal.

Belgiumban, különösen Flandriában a „Groene Zorg”, vagyis „Zöld Gondoskodás” program működik, amely hivatalos címke és minőségbiztosítási keret egyszerre. A rendszer célja, hogy a mezőgazdasági gazdaságokat összekapcsolja a gondozási és szociális ellátórendszerrel, például az idősek, fogyatékkal élők

¹¹ awarded, enrolled, assessing = kitüntetett, beiratkozott, értékelő

vagy fiatalok ellátásával. A farmok előzetes értékelés után kerülhetnek be a hálózatba, ahol a biztonsági, higiéniai és gondozási feltételek meglétét vizsgálják. Az együttműködés szerződéses keretek között zajlik a gazdaság, a szociális szolgáltató és az ellátott között, a farmok pedig állami vagy önkormányzati forrásból részesülnek anyagi kompenzációban. A Groene Zorg erősen intézményesített modell, amely ma már több mint nyolcszáz gazdaságot fog össze Flandriában.

Olaszországban 2015-ben fogadták el a 141/2015. számú törvényt, amely létrehozta az „**Agricoltura Sociale**” jogi kategóriáját. Ez a modell az egyik leg-erősebb jogi háttérrel rendelkező szociális mezőgazdasági rendszer Európában, hiszen nemcsak védjegyet, hanem hivatalos állami minősítést jelent. Azok a farmok kaphatják meg, amelyek mezőgazdasági tevékenységet folytatnak, és egyúttal hátrányos helyzetű csoportokat – például fogyatékkal élőket, pszichiátriai betegeket, munkanélkülieket vagy menekülteket – vonnak be, szociális, oktatási vagy rehabilitációs cél mentén. A minősítés regionális agrárhatóságokon keresztül történik, és jogosítja a farmot az „Agricoltura Sociale” logó használatára. Az olasz szociális farmok előnyöket élveznek a közétkeztetésben, valamint a regionális fejlesztési és támogatási források elérésében. Az „Agricoltura Sociale” főként szociális szövetkezetekre épül: a farm tagjai maguk a résztvevők, dolgozók és támogatók. Az állami finanszírozási részvétel mellett bio mezőgazdasági termékeket termelnek, éttermeket és cateringet látnak el, valamint turisztikai szolgáltatásokat kínálnak. Szoros kapcsolatban állnak a „slow food” mozgalommal, amely további piaci és közösségi lábat biztosít számukra.

Svédországban a „**Gröna Omsorg**”, vagyis „Zöld Gondoskodás” rendszer nyújt minőségbiztosítási keretet. A programot a gazdák országos szövetsége (LRF) és a mezőgazdasági tanácsadó szervezetek működtetik, célja pedig az, hogy a farmok hivatalosan is minősített szociális szolgáltatókká váljanak, és szerződéses partnerei lehessenek az önkormányzatoknak. A farmok minőségellenőrzésen esnek át, ahol a biztonság, higiénia és a szociális szolgáltatások minősége is vizsgálat tárgya. A rendszer regionális alapokon működik, és különösen erős az idősgondozás és a fogyatékkal élők támogatásának területén.

Finnsországban a **Green Care Finland** minőségi rendszer biztosít szakmai keretet a szociális farmok és természetalapú szolgáltatások számára. A szövetség által működtetett rendszer két fő minősítési formát különböztet meg. A **LuontoHoiva** az egészségügyi és szociális ellátással összekapcsolt szolgáltatásokat jelenti, például idősek, fogyatékkal élők vagy rehabilitációra szorulóknak bevonását. A **LuontoVoima** ezzel szemben a rekreációs és jóléti szolgáltatásokat – például turizmust, prevenciót, természetben végzett programokat – minősíti. A farmok önkéntes alapon csatlakozhatnak, auditált rendszerben, és a sikeres minősítést követően jogosultak a Green Care logó használatára.

Ez a nyolc ország példája jól mutatja, hogy a szociális farmok tanúsítási rendszerei eltérő formákat öltenek: vannak országok, ahol erősen intézményesített,

állami szabályozásra épülő modellek működnek, mint Olaszországban vagy Norvégiában, máshol inkább önkéntes alapú minőségi pecsétek váltak általánossá, mint az Egyesült Királyságban vagy Hollandiában. Ausztria, Belgium és Svédország a kettő között helyezkedik el, míg Finnország sajátossága, hogy különválasztja a szociális ellátáshoz és a jóléthez kapcsolódó szolgáltatásokat.

A szociális farmok tanúsítási rendszerei kulcsszerepet játszanak abban, hogy ezek a kezdeményezések ne csak jó gyakorlatok maradjanak, hanem fenntartható, elismert és támogatott szolgáltatások legyenek. A sikeres modellek mindenhol a **minőségbiztosítás, a társadalmi elfogadottság és az állami együttműködés** hármasára építenek.

VI. 4. Adaptációs lehetőségek

A magyarországi szociális farmok tapasztalatai azt mutatják, hogy a szektor fiatal és széttagolt: a kezdeményezések száma még alacsony, működésük sokszor projektalapú, és hiányzik az az egységes jogi és finanszírozási keret, amely más európai országokban kiszámíthatóbb működést biztosít. Emiatt a fenntarthatóság jövőképe gyenge lábakon áll, sok kezdeményezés személyes elhivatottságra, rövid távú pályázati forrásokra vagy civil kurázsira épül. Ugyanakkor éppen ebből fakad a lehetőség is: a szektor még formálódik, így most alakíthatók ki azok a minták és jó gyakorlatok, amelyek hosszú távon meghatározzák majd az egész terület fejlődését.

A nemzetközi tapasztalatok értékes iránymutatást adnak az adaptációhoz. Az előttünk járó európai gyakorlat, hogy a szociális farmok szerződésben állnak szociális, egészségügyi vagy rehabilitációs intézményekkel, amelyek finanszírozzák a résztvevők gondozását vagy foglalkoztatását. Ez a modell Magyarországon is kipróbálható, pilot együttműködések formájában. Külföldön erős hálózatok működnek, amelyek közös marketinget, képzést és érdekképviselést biztosítanak, ami szintén adaptálható hazai szinten. A sikeres európai farmok többfunkciósak: egyszerre szolgáltatók, termelők és közösségi helyszínek, ami a magyar viszonyok között is a hosszú távú fennmaradás feltétele. Nem utolsósorban fontos az ún. társadalmi hatásmérés bevezetése, amely Nyugat-Európában alapvető elem: a résztvevők jóllétének, életminőségének és társadalmi integrációjának folyamatos nyomon követése és kommunikálása erősíti a farmok hitelességét és növeli az esélyt a finanszírozók és partnerek támogatására.

A magyar környezet számos erősséget és lehetőséget kínál. A helyi piacok és a tudatos vásárlói réteg egyre nyitottabb a közvetlen termelői értékesítésre, a rövid ellátási láncokra vagy a közösségi mezőgazdasági (CSA) modellekre, amelyek kifejezetten kedveznek a szociális farmoknak. Ezzel párhuzamosan nő az agroturizmus és az élményalapú vidéki szolgáltatások iránti kereslet, ami a farmokat nemcsak élelmiszer-előállítóként, hanem közösségi és turisztikai hely-

színként is vonzóvá teszi. Emellett óriási társadalmi igény mutatkozik a célcsoportok – például fogyatékkal élők, megváltozott munkaképességűek vagy hátrányos helyzetű fiatalok – és hozzátartozóik részéről olyan kezdeményezésekre, amelyek egyszerre nyújtanak elfoglaltságot, közösségi élményt és fejlődési lehetőséget.

Mindezek alapján a magyar szociális farmok előtt álló út kettős: a jelenlegi működés törékeny, de éppen ez nyit nagy adaptációs teret. Ha sikerül átvenni és helyi viszonyokra szabni a nemzetközi jó gyakorlatokat, valamint tudatosan építeni a diverzifikációra és partnerségre, a szociális farmok hazánkban is hosszú távon fenntartható és társadalmilag meghatározó szereplőkké válhatnak.

VII. Közös Agrárpolitika

A 2023–2027-es EU CAP/KAP, (Common Agricultural Policy – Közös Agrárpolitika) alapküldetéseiben több olyan stratégiai cél és intézkedés, amely közvetlenül kapcsolódik a green care / social farming gyakorlatokhoz, és ezekre lehet alapozni a tagállami programokat:

- KAP általános céljai között szerepel:
 - Társadalmi befogadás és vidéki közösségek erősítése: a hátrányos helyzetű csoportok foglalkoztatása, szociális innováció támogatása.
 - Fenntartható gazdálkodás és biodiverzitás-védelem: természetközeli mezőgazdasági gyakorlatok támogatása, amely a green care alapja.
 - Rövid ellátási láncok és helyi piacok ösztönzése: ezekbe jól illeszthetők a szociális farmok termékei.
- Vidékfejlesztési tengely (II. pillér), itt jelennek meg olyan eszközök, amelyek keretet adhatnak a green care programoknak:
 - LEADER helyi akciócsoportok: sok országban finanszíroznak belőlük szociális farm projekteket.
 - Együttműködési intézkedések (cooperation projects): lehetőséget adnak szociális farm hálózatok létrehozására.
 - Natura 2000, agrár-környezetgazdálkodás: ezekhez társíthatók terápiás, oktatási célú tevékenységek.
- Tagállami szint – CAP Strategic Plans- , az EU keretet ad, de a konkrét tartalom a tagállami KAP Stratégiai Terveiben dől el. Pl.:.
 - Olaszország: explicit módon beemelte a „szociális mezőgazdaság” támogatását (2015. évi nemzeti törvény is szabályozza).
 - Írország: külön program fut „Social Farming Ireland” néven, CAP-forrásból is.

- Hollandia, Ausztria, Skandináv országok: a green care elemek regionális fejlesztési programokból kapnak forrást.
- Magyarország: a 2023–2027-es tervben is szerepel a „szociális farm típusú együttműködések támogatása”, ami a green care magyar adaptációjának tekinthető.

Magyarország új, elfogadott **KAP** stratégiai terve (2023–2027) azt célozza, hogy a vidéki térségek gazdaságilag életképesek, környezetileg fenntarthatók és társadalmilag befogadóak legyenek. A KAP stratégiai terv szövege egyenesen megnevez egy célterületet: a „szociális farm típusú együttműködések támogatása”. Ebben a definíció szerint a szociális farm egy olyan kooperatív gazdálkodási forma, amely mezőgazdasági tevékenységet végez hátrányos helyzetűek bevonásával, és szemléletformáló, oktató jelleggel is bír. Ez a pont konkrétan elismeri, hogy a szociális farm nem csak egy foglalkoztatási, hanem társadalmi innovációs eszköz is, és képes hozzájárulni a vidéki térségek fejlődéséhez.¹²

A Szociális Farm Tanúsító Védjegy szerepe a szakmapolitikai környezetben

A szociális farmok Magyarországon olyan innovatív kezdeményezések, amelyek egyszerre szolgálnak gazdasági, szociális és közösségi célokat. A mezőgazdasági termelés, a foglalkoztatás, a terápiás és oktatási funkciók összekapcsolása révén képesek hozzájárulni a helyi gazdaság élénkítéséhez, a hátrányos helyzetű csoportok munkaerőpiaci és társadalmi integrációjához, valamint a fenntartható vidéki közösségek kialakításához.

Ennek a komplex tevékenységnek a szakmai és társadalmi elismertetését szolgálja a **Szociális Farm Tanúsító Védjegy**, amelyet a **Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala** jegyzett be. A védjegy egységes szakmai standardot teremt, amely biztosítja a szolgáltatások minőségét, és láthatóvá teszi a farmok értékteremtő szerepét mind a helyi közösségek, mind a szakpolitikai szereplők számára. A tanúsítvány birtokában a farmok könnyebben kapcsolódhatnak be állami és önkormányzati programokba, megbízható partnerré válhatnak a szociális és egészségügyi ellátásban, valamint előnyöket élvezhetnek a pályázati és finanszírozási rendszerekben.

A KAP-RD50-1-24 – Társadalmi vállalkozások fejlesztésének támogatása című pályázat kiírása is garanciális elemként kezeli, előnyben részesíti a Szociális Farm tanúsító védjegyes pályázót, illetve a védjegy megszerzését. A felhívás szerint: ha egy pályázó a támogatási kérelem benyújtásakor már rendelkezik a Magyar Szociális Farm Szövetség által bejegyzett tanúsító védjeggyel, de a

¹² (85. oldal) https://kap.gov.hu/sites/default/files/inline-files/KAP%20ST%205.1%20VI.%20-%20Kock%C3%A1latkezel%C3%A9s%20egy%C3%BCttm%C5%B1k%C3%B6d%C3%A9sek%20tud%C3%A1s%C3%A1ltad%C3%A1s%20p%C3%A9nz%C3%BCgyi%20terv.pdf?utm_source=chatgpt.com

védjegy időközben megszűnik, akkor a megítélt támogatási összeg 5%-át vissza kell fizetnie. Ha egy pályázó vagy konzorciumi tag a projekttervében vállalja a védjegy megszerzését, de a projekt során ezt mégsem teljesíti, akkor szintén a támogatás 5%-át vissza kell fizetnie.

Másképp megfogalmazva: a védjegy megléte vagy megszerzése nemcsak előnyt jelent a pályázat során, hanem kötelezettség is, a pályázónak és a tanúsító szövetségnek is. A támogató, a pályázó és a tanúsító szövetség közös célja az, hogy minőségi projektek valósuljanak meg, és a létrehozott szociális farm kapacitások a projektidőszak után is fenntartható módon működhessenek.

VIII. Zárszó helyett

Miért lehetnek fontosak a szociális farmok a döntéshozók számára?

A szociális farmok nem csupán emberi sorsokat változtatnak meg, hanem olyan társadalmi és gazdasági előnyöket is kínálnak, amelyek közvetlenül érintik a települések és az ország jövőjét. Egyszerre szolgálják a társadalmi beilleszkedést, a gazdasági élénkítést, a közösségépítést és a fenntarthatósági célokat, így komplex válaszokat adnak a 21. század kihívásaira.

A társadalmi beilleszkedés és esélyteremtés területén a szociális farmok hiadat képeznek a munkaerőpiacról kiszorult csoportok és a társadalom többi része között. Valós lehetőséget nyújtanak a fogyatékkal élőknek, a tartósan munkanélkülieknek vagy a szenvedélybetegségekből felépülőkhöz arra, hogy értéket teremtsenek munkát végezzenek. Ez nemcsak az egyének életét változtatja meg, hanem csökkenti a szociális ellátórendszer terheit, és hosszú távon a társadalmi kohézióba való befektetésként térül meg.

Gazdasági szempontból a szociális farmok hozzájárulnak a vidékfejlesztéshez: munkahelyeket teremtenek, új funkciót adnak a kihasználatlan földterületeknek és épületeknek, miközben a helyi közösségek önellátó képességét is növelik. A rövid ellátási láncok révén a lakosság egészséges, minőségi élelmiszerhez jut, ami egyszerre erősíti a helyi gazdaságot és csökkenti a környezeti terhelést.

Egészségügyi és mentális előnyök is jelentősek. A természet közelsége, a fizikai munka és a közösségi élmények javítják a résztvevők testi-lelki egészségét, csökkentik a stresszt és a társadalmi elszigeteltséget. Ez hosszú távon mérsékli az egészségügyi kiadásokat, miközben növeli az életminőséget.

A fenntarthatóság terén a szociális farmok gyakran részesítik előnyben a vegyszermentes gazdálkodást, a helyi fajták termesztését és a biodiverzitás meg-

őrzését. Ezzel szorosan illeszkednek a nemzeti és európai uniós fenntarthatósági célkitűzésekhez, és hozzájárulnak a környezetbarát mezőgazdasági gyakorlatok elterjedéséhez.

Ha a hazai döntéshozatal felismeri azt a lehetőséget, a szociális farmok bekerülhetnek a demenciabarát közösségek, nappali ellátások és idősgondozási programok körébe. Ez a jövőben nemcsak új finanszírozási forrásokat és stabil partnereket jelenthet számukra, hanem azt is, hogy a magyar modell gazdagodik egy olyan profillal, amely mind a vidéki közösségek, mind a szociális ellátórendszer számára kulcsfontosságú.

Mindemellett a szociális farmok közösségépítő szerepe is kiemelkedő. Olyan tereket hoznak létre, ahol különböző háttérű emberek találkoznak, együtt dolgoznak, közös értéket teremtenek. Ez erősíti a helyi közösségeket, csökkenti az elszigeteltséget és segíti a társadalmi stabilitás fenntartását.

A szociális farmok létrehozása és támogatása nem pusztán szociális kérdés, hanem átfogó fejlesztési stratégia. A döntéshozók felelőssége és lehetősége, hogy ezt felismerjék, és olyan szabályozási, finanszírozási és támogató kereteket alakítsanak ki, amelyek elősegítik a szociális farmok hálózatának kiépülését Magyarországon.

A folyamat sikeréhez több konkrét intézkedés is szükséges. Mindenekelőtt egyértelmű jogszabályi háttér kell, amely meghatározza a szociális farmok működésének kereteit, és integrálja tevékenységüket a szociál- és agrárpolitikai stratégiákba. Fontosak a célzott finanszírozási programok, amelyek pályázati lehetőségekkel, induló támogatásokkal, adókedvezményekkel és kiszámítható működési forrásokkal ösztönzik a farmok létrehozását.

Emellett szükség van képzési programokra és tudásmegosztásra, amelyek felkészítik a gazdálkodókat, szociális szakembereket és pedagógusokat a farmok működtetésére, valamint elősegítik a jó gyakorlatok terjedését. Végül elengedhetetlen a társadalmi szemléletformálás is: kampányokkal, médiamegjelenésekkel és sikeres életutak bemutatásával kell erősíteni a szociális farmok ismertségét és elfogadottságát.

A szociális farmok támogatása nem költség, hanem befektetés egy élhetőbb, erősebb és fenntarthatóbb Magyarország jövőjébe.

Ajánlások polgármestereknek és önkormányzatoknak

A szociális farmok létrehozása és támogatása helyi szinten különösen nagy jelentőséggel bír. Egy település számára ezek nem csupán szociális segítségnyújtást jelentenek, hanem gazdasági, közösségi és identitásépítő lehetőséget is. Egy farm megjelenése új életet visz a település mindennapjaiba, és hosszú távon növeli annak vonzerejét.

A szociális farm több mint gazdaság – közösség, munka, egészség és jövő egy helyen!

A szociális farmok jelentősége helyi szinten

Miért fontos?

Szociális segítségnyújtás – esélyt ad a hátrányos helyzetűeknek.
Munkahelyteremtés – csökkenti a munkanélküliséget.
Közösségépítés – találkozási pont minden generációnak.
Identitás és vonzerő – növeli a település hírnevét.

START

Mit hasznosítanak?

Kihasználatlan földek és üres épületek

Értékkeremtés

Gazdasági termelés helyben
Környezeti szempontok
érvényesülése
Társadalmi haszon, helyi
emberek bevonása, lokalitás

Mit ad a lakosságnak?

Egészséges, helyben termelt élelmiszer
Iskolák, óvodák, idősek otthonai
számára ellátás
Piaci termékek, helyi gazdaság
erősítése

Közösségi és turisztikai szerep

Közösségi programok, vásárok,
rendezvények
Családok, fiatalok, idősek
bevonása
Turisztikai vonzerő:
látogatások, kirándulások

Mit tehet az önkormányzat?

Infrastruktúra biztosítása (föld,
épület kedvezményes bérbeadás)
Partnerség civil szervezetekkel,
alapítványokkal
Oktatási együttműködés – tanórák,
gyakorlatok, erdei iskola
Pozitív példák kommunikálása –
közösségi összefogás erősítése

CÉL : SZOCIÁLIS FARM LÉTESÍTÉSE

A szociális farm: több mint gazdaság – közösség, munka, egészség és jövő egy helyen!

Egy szociális farm létrehozása nem csupán a rászorulókat támogatását szolgálja, hanem a település egészének jövőjét formálja. Erősíti a helyi gazdaságot, növeli a közösségi összetartozást, és vonzóbbá teszi a falut vagy a várost mind a lakók, mind a látogatók szemében. Az önkormányzatok szerepe kulcsfontosságú: támogatásukkal válhat egy szociális farm valódi helyi értékévé, amely más települések számára is követendő példát mutat.

NYILATKOZAT:

Ez a módszertani kézikönyv az Európai Unió pénzügyi támogatásával valósult meg a Interreg VI-A IPA Magyarország-Szerbia együttműködési program által. A tartalmáért teljes mértékben a KDMFÜ Közép-Duna Menti Fejlesztési Ügynökség Nonprofit Kft. vállalja a felelősséget, és az semmilyen körülmények között nem tekinthető az Európai Unió és / vagy a programot Irányító Hatóságnak állásfoglalását tükröző tartalomnak.

PROGRAM INFORMÁCIÓK:

Az Interreg VI-A IPA Magyarország-Szerbia program a 2021-2027-es Európai Unió pénzügyi keretén belül, az Előcsatlakozási Támogatási Eszköz (IPA) keretében valósul meg. A részt vevő országok – Magyarország és Szerbia – „megosztott irányítási rendszere” alapján a program finanszírozza és támogatja a programterületen található szervezetek együttműködési projektjeit: Magyarországon Csongrád-Csanád – és Bács-Kiskun vármegyében, valamint Szerbiában Nyugat-Bácska, Észak-Bácska, Dél-Bácska, Észak-Bánát, Közép-Bánát, Dél-Bánát és Szerémség közigazgatási területein. A program segíti a stabil és együttműködő régió kialakulását és az általános életminőséget a határregióban. Lehetővé teszi a két ország szervezeteinek gazdasági együttműködését, ápolja a határregió közös identitását, kulturális és történelmi örökségét, hozzájárul környezeti fenntarthatósághoz és biztonságához. További információkért látogasson el a www.hungary-serbia.eu oldalra.

ISBN 978-615-81673-5-2

Jó szomszédok
a közös
jövőért